

आत उजाबचत 20-पानी खास पुरवणी

Sponsored by

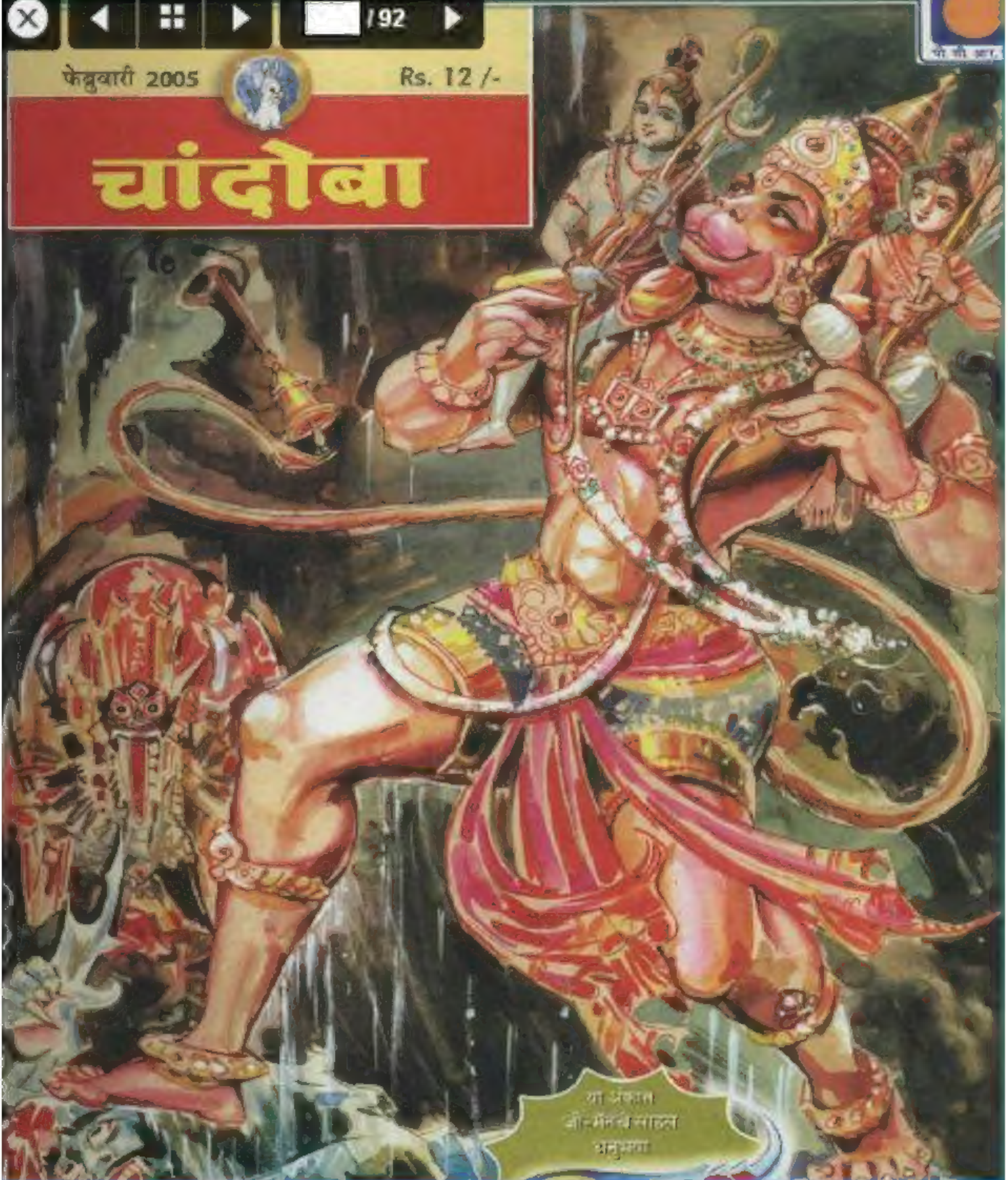
X ◀ ▶ 192 ▶

फेब्रुवारी 2005

Rs. 12 /-

चांदोबा

या प्रकाश
जी.मनोहर साहू
धनुष्या

वाचकांसाठी कथास्पर्धा (ऑगस्ट)

सर्वोत्तम कथा

कथापूर्वी

“माफ करा साहेब! माझ्याकडे परवाना असताना देखील मी पळालो व तुम्हाला विनाकारण त्रास दिला त्याबद्दल मला वाईट वाटते। पण काय करू? माझ्यासोबतच्या मित्राकडे परवाना नव्हता म्हणून मी विचार केला की मी पळू लागलो की तुमचा गैरसमज होऊन तुम्ही माझा पाठलाग करणार आणि जरी तुम्ही मला पकडले, तरी तुम्हाला मी माझा परवाना दाखवू शकतो, आणि तोपर्यंत माझा मित्र या संधीचा फायदा घेऊन जंगलाबाहेर गेलासुद्धा असेल. त्यामुळे आता तुम्ही आम्हा दोघांनाही पकडू शकणार नाही.” विजय विजयी हास्य करीत म्हणाला.

पोलीस अधिकाऱ्याने थोडा विचार करून म्हटले, “तरीसुद्धा तुला आम्ही अटक करीत आहोत।”

“ते कां म्हणून? मी काय गुन्हा केला?” विजयने आश्चर्यचकित होत विचारले.

“गुन्हा?” पोलीस अधिकारी म्हणाला, “तू एकूण दोन गुन्हे केले आहेस! एक म्हणजे तुझ्याकडे परवाना असताना तू पळून जाऊन आम्हाला फसवलेस व आमचा वेळ बांधा घालवलास, व दुसरे म्हणजे परवाना जवळ नसलेल्या तुझ्या मुन्हेपार मित्राला पळून जाण्यास तू मदत केली आहेस.”

हे सर्व ऐकून विजय घाबरला व त्याने मनोहरला पकडण्यास मदत केली. दोघांनी योग्य तो दंड भरला व त्यांची सुटका झाली.

अजब स्वप्न

शिवराम लक्ष्मीपुत्रांत राहता होता. त्या गांवातल्या एका सधन परिवारातला तो तृण होता. त्याचे आईवडील तो लहान असतानाच वारले. म्हणून त्याच्या आज्याने त्याचे संगोपन केले. लहानपणापासूनच तो अत्यंत आळशी होता. शेतीचे काम कधीही रुचत. फरीत मसे. सारी जमानदारी नोकरीच्यावर ठाकून तो गांवात उनाडक्या करीत वेळ घालवत असे. एकदा अमावास्याच्या रात्री, वेवणखाना आटोपून तो झोपी गेला, तेव्हा त्याला एक किंचित स्वप्न पडले.

त्या स्वप्नांत त्याला दुर्गादेवीच्या मंदिरासमोर एक मोठ्याचे सिंहासन दिसले. त्या सिंहासनावर तो स्वतः बसला होता, व त्याच्या डोक्यावर एक कुबड बसले आहे असे त्याला दिसले. गांवातले सारे लोक दुर्गादेवीची पूजा करण्याऐवजी त्याचीच पूजा करून त्याला नैवेद्य दाखवत आहेत आणि दुसरे उभार उभारलेला एक कुबडा त्याला पाहून सारखा भुंकतो आहे असे त्याला स्वप्नांत दिसले.

शिवराम जागा झाला. त्याला ते स्वप्न विसरता येईना. त्याने आज्याला ह्या स्वप्नाचा अर्थ विचारला. आज्या हंसेत म्हणाली, “ओ शिवराम, स्वप्ने म्हणजे देवाचा विचार असतो. ते आपल्या सगळ्यांच्या पलीकडे असते. आपल्या गांवाचा अधिकाऱ्या हरीनारायणने जुझिमान आहे. त्याला विचारलेस तर तो तुला त्याचा अर्थ सांगेल.”

शिवराम हरिनारायणला भेटला आणि त्याने त्याला आपल्या स्वप्नाबद्दल सविस्तर सांगितले. तेव्हा हरिनारायणने म्हटले, “तू स्वतःला मोठा मानूस समजतोस, म्हणून तुला असे स्वप्न पडले.”

त्यावर शिव म्हणाला, “मी कधीही स्वतःबद्दल अग्री कल्पना केलेली नाही. मी देवापेक्षा स्वतःला केव्हाही मोठा मानत नाही. तुम्ही म्हणता ते खरे आहे, असे घटकाभर समजलो तरी मग मला पाहून कुत्रा कां सारखा भुंकत होता? माझ्या डोक्यावर कुबड कां बसत होते?”

हरिनारायण आपले डोकें खाजवीत म्हणाला,

अवंतिका भालचंद्र कुलकर्णी, न्यू इंग्लिश स्कूल, सातारा, प्लॉट नं. १२, अनंत सहकारी हऊसिंग सोसायटी, शाहूनगर, गोडोली, सातारा (महाराष्ट्र) - ४१५ ००२.

फेब्रुवारी २००५

18

चांदोबा

कविता चौधरी

"आमच्या शेजाऱ्या गावराव्या श्रीधरने स्वप्नां-
बद्दल बरेच ग्रंथ चाचले आहेत. त्याला विचार."

शिवराम श्रीधरला जाऊन भेटला आणि त्याने आपली शंका व्यक्त केली. श्रीधर चकित होऊन शिवरामकडे ठक ठावून थोडा वेळ बसत राहिला. नंतर तो म्हणाला, "तुझ्या गावात काहीतरी अनर्थ घडणार आहे. म्हणून गावातले लोक देवीची पूजा न करता तुझी पूजा करीत आहेत."

शिवरामला श्रीधरने सांगितलेला हा अर्थ कांही पटला नाही. त्याने विचारले, "पण मग कुत्रा आणि घुबड यांचा तुम्ही काय अर्थ काढाल?"

"कुत्रा भुकेजलेला आहे, म्हणून सारखा भुंकतो आहे. लोक देवीची पूजा न करता, तुझी पूजा करत आहेत, म्हणून अशुभदर्शक घुबड तुझ्या डोक्यावर बसले आहे." श्रीधरने सांगितले.

फेब्रुवारी २००५

20

चांदोबा

स्वप्नांचा अर्थ समजून शकला नाही. पण हे तुला कसं काय कळेल?" शिवरामने विचारले.

"अरे मूर्खा, तुझ्या स्वप्नाचा खरा अर्थ सांगणारा एकच मनुष्य या पृथ्वीतलावर आहे आणि तो आणखी बुराग गुणीही नसून स्वतः पीन आहे!"

शिवरामने एक प्रदीर्घ श्वास घेतला आणि विचारले, "हीक आहे, तर मग माग, म्या स्वप्नाचा काय अर्थ आहे?" आणि त्याने ते स्वप्न पुन्हा खबिरनर सांगितले. बैरागी मोठमोठ्याने हँसू लागला आणि म्हणाला, "ऐक, दिवसेंदिवस लोकांच्या मनात देवाविषयी प्रतीभावा कमी होत चालला आहे. लोकांच्यात स्वार्थीपणा आणि आळस मोठ्या प्रमाणात वाढतो आहे. त्यांचे जिवंत उदाहरण म्हणजे तुझ्यासारख्या उडागटप्पू आणि आळशी माणसांची लोकांनी पूजा करण्याची. आता गोण्याच्या शिंद्यासारख्या सांगातच, तर ते म्हणजे तुझ्यात धरलेला अहंकार आणि बेफिकरपणा यांचे ते द्योतक आहे."

"पण कुत्रा कां भुंकत राहातो? माझ्या डोक्यावर ते घुबड कायमसा?" शिवरामने विचारले.

बैरागी उत्तरला, "तुझी आपत्ता तुला रोज पोटात

जेव्यायला घातले, आणि तुझ्याबरोबर त्या कुत्र्याला-देखील देते. पण त्या कुत्र्याला तुझा एग आहे. कारण तुकांही तुझ्या शेतांत काम करीत राहिस, इतरांकडून करवून घेतोस आणि गांवात रिकामटेकडा हिडत असतोस ना? कुत्र्याला तुझा तिसऱ्कार बर्बावायला असेल म्हणून तो भुक्त राहातो. माता राहिली घुबडाची गोष्ट! घुबडाला अंधार आवडतो, पण त्या अंधारापेक्षांही जास्त काळोखी, आळस आणि अज्ञानांत आयुष्य घालवणाऱ्या तुझ्यासारख्या आयतोबाच्या जीवनांत कायम असते. म्हणून ते घुबड मोठ्या प्रेमाने तुझ्या अस्तित्वाला आले!"

शिवरामने हात जोडून म्हटले, "तू कांही वेडा नाहीस, खूप बुद्धिमान आहेस. तुझा स्वप्नाचा अर्थ सांगायची पद्धत आणि विवरण मला फारच आवडले. आज माझे डोळे उघडले आहेत!"

शिवराम तिथून जायला निघावा, तेव्हा वैराग्याने त्याला थांबवून म्हटले, "पहा, जेव्हा सारा गांव मला ओरडून वेढा ठरवतो, तेव्हा मी वेडा नाही असे सांगणारा तू रे कोण टिकोबीराव? जा, जा, आता मला मुलीच या गांवात राहायचे नाही." असे म्हणून बैरागी तिथून निघून गेला.

चांदोबा

21

फेब्रुवारी २००५

सज्जनांची संगत

त्या गावातल्या मोठ्या शेतकऱ्यांच्या यादीत भूषणचे नाव होते. त्याचे मोठे प्रशस्त घर होते. चारी भाऊ त्या घांता राहात होते. रोज संध्या-काळी घरांतली व शेजारपाजाराची मुले एकत्र जमत व खूप खेळत. त्यांचा बराच आरडाओरडा चालू असे.

एके दिवशी सूर्यास्तानंतर अंधार पडला तेव्हात घरामोर एक घोडागाडी येऊन थांबली. कुतुहलाने मुले गाडीतून कोण आलेय ते पाहण्याला लागली. तितक्यांत आळीतल्या पारावर बसलेले भूषण आणि त्याचा धाकटा भाऊ उदून गाडीजवळ आले आणि गाडीतून उतरणाऱ्या म्हाताऱ्या खीला म्हणाले, "काकू, करी आहेस? प्रकृति ठीक आहे ना?"

त्या वृद्ध खीला पाहून मुलांचे चेहरे आनंदाने उजळले. ते ओरडत मुटले, "आजी आली, आजी आली," असं म्हणून त्यांनी आजीला गराडाच घातला.

ती वृद्धा भूषणची काकू सावित्री होती. तिथून चार कोस अंतरावरच्या गोकुळागांवात ती राहात होती. भूषणचे कुटुंब व त्यांची मुले यांच्यावर तिचा विशेष लोभ होता. ती त्यांना इतक्या छान गोष्टी सांगायची की गोष्टी ऐकताना मुलांना जेवायची आठवण राहात नसे.

रात्र झाली. जेवणानंतर सारी मुले अंगणात जमली. आजीने भूषणच्या धाकट्या मुलाकडे बघत म्हटले, "अरे गोपू, हाताला ही पट्टी कां रे बांधली आहेस?"

गोपूने कांही बोलण्याअगोवर भूषणची बायको तिथे उभी होती. तिने आजीला सांगितले, "सासूबाई, शाळेतल्या खोडकन मुलाशी याची मैत्री असते. सारखी त्यांची मारामारी होत असते आणि रोज हा जखमा घेऊन घरी परत येतो!"

त्यावर आजीने गोपूला आपल्या मांडोवर बसवले आणि म्हटले, "हादेखील छट्याळ असेल. एक छट्याळ दुसऱ्या छट्याळाशी मैत्री करतो."

आणि आजो पुढे गोपूला सांगायला लागली, "गोपाळा, तू अक्ष वेऊन ऐक. सर्वात उत्तम काय असेल तर सज्जनांची संगत, त्याचा अर्थ आहे, चांगल्या लोकांशी मैत्री करावी. आता मी तुम्हाला अशाच सज्जनांच्या संगतीबद्दलची एक गोष्ट सांगणार आहे. सर्वानी नोट ऐकायची हो!" आणि आजीने गोष्ट सांगायला सुरवात केली.

खूप वर्षांपूर्वीची गोष्ट आहे ही. रामपूर गांवात एक भूस्वामी नावाचा दयाळू व धार्मिक वृत्तीचा गृहस्थ राहात होता. त्याला श्रीकांत नावाचा एक मुलगा होता. तोही वडिलांसारखाच सुरवभावी होता. सर्वांशी तो प्रेमाने, आदराने वागत असे. लोक त्याची नेहमी स्तुती करीत असत.

त्याच गांवात एजीब नांवाचा एक शेतकरी होता. त्याला सोमदेव नावाचा मुलगा होता. तो बरा खोडकर होता, पण अभ्यास करण्यांत तो कधी मागे राहिल नाही. त्याची ही आवड पाहून राजीवने आपल्या मुलाला गांवातले शिक्षक नारायण त्रिवेदी यांच्याकडे अभ्यासासाठी पाठवायला सुरवात केली.

श्रीकांतही तिथे शिक्षणीसाठी येत असे. तो सोमदेवशी प्रेमाने बोलत असे पण सोमदेवचे वागणे मात्र नियळे होते. तो श्रीकांतची पर्वा करीत नसे. प्रत्येक बाबतीत सोमदेव बढाया मारीत खमटफणे वागत असे.

कांही दिवसानंतर दोघांसाठी अभ्यासक्रम पूर्ण झाला. जास्त शिकण्यासाठी म्हणून श्रीकांत तिथून कांही मैत्र्यांच्या अंतरावर असलेल्या जमीनदारांच्या पाठशाळेत जाऊ लागला. राजीवने चांबोबा

श्रीकांतच्या वडिलांना सांगून सोमदेवला पण त्याच गाडीतून त्या शाळेत शिकण्याची व्यवस्था केली.

एका दिवशी सोमदेवने बरोबर शिकत असलेल्या जमीनदारांच्या मुलाला, राजाला, मुझम एकदराड मारला. राजाच्या खोक्याला खोक पडली आणि भळभळ रक्त वाहू लागले. ही बातमी सान्या शाळेत आगीमारखी फैलावली.

मुख्य शिक्षक विष्णुशर्मा यांनी वैद्याला निरोप घाडला आणि जखमेवर एक ओले फडके ठेवून त्यांनी विचारले, "राजाला वगळ कुणी मारला? हा दांडगेपणा कुणी केला?" ते चिडले होते.

हा प्रश्न ऐकून सोमदेव खबरला आणि भीतीने थरथर कांपायला लागला. दोन तीन विद्यार्थ्यांनी याबाबतीत सोमदेवचे नांव घेतले. ते ऐकून

विष्णुगर्मा आश्चर्यचकित झाले. त्यांनी विचारले, "सोमदेव तर आमच्या श्रीकांतला मित्र आहे तो बापडा असं कशाला करील?"

त्यांचे हे शब्द ऐकून सोमदेवचे डोळे पाणामले. सापण किती वाईट अडोळ, आणि श्रीकांत किती चांगला आहे, हे त्याला आता समजले. आपल्या दुष्ट स्वभावाचा त्याला पश्चात्ताप होऊ लागला.

विष्णुगर्माने सोमदेवकडे बघितले आणि ज्या मुलांनी त्याला बोन दिव्या होत, त्यांना म्हटले, "बघ, मी त्याला रागावलो नाही तरीदेखील त्याला वाईट वाटते आहे. तो विचाप असं करील का? यापुढे जगाचे कुणाही निर्दोष माणसावर बोन लावू नका!"

त्यानंतर राजाने सोमदेवकडे स्नेहशील नजरेने बघत म्हटले, "सोमदेव फक्त श्रीकांतचाच नाही, तर माझाही मित्र आहे. तो असल्या खोड्या कधीही करणार नाही."

हे ऐकून सोमदेव गप्पच बसला. त्याच्या तोंडातून एक शब्ददेखील निघेना. स्वतःला सावरून

तो विष्णुगर्मांच्या जवळ गेला व खाली मान घालून म्हणाला, "गुरुजी, राजाच्या अंगावर मीच दगड फेकला होता. राजा आणि श्रीकांत फार चांगले आहेत, म्हणून ते मला निर्दोषी मानत आहेत. पण मला त्यासाठी शिक्षा करा."

सोमनाथला पश्चात्ताप झाला होता. ते पाहून विष्णुगर्मा काहीतरी सांगणार होते. नितक्यांत राजा व श्रीकांत त्यांना म्हणाले, "गुरुजी, सोमदेवने दगड मारला हे आम्हाला ठाऊक होतं. पण आता त्याला आपल्या चुकीबद्दल वाईट वाटतंय हे जेव्हा आम्हाला दिसतं. तेव्हा आम्ही मुद्दामच त्याला निर्दोषी आहे असं म्हटलं. कृपा करून त्याला शिक्षा करू नका."

बोधा मित्रांच्या या दिलदार वृत्तीमुळे विष्णुगर्मा फारच खूष झाले. ते सोमनाथला म्हणाले, "बघ सोमनाथ, आता तुला समजतं असेल की सज्जनांची संगत किती महत्त्वपूर्ण असते ती!"

मुलं खूष होऊन म्हणाली, "हो, हो, आम्हालाही रुन समजलं, यापुढे आम्ही चांगल्या लोकांशीच मैत्री करू."

फेब्रुवारी २००५

24

चांदोबा

अरुवल्या मांत्रिक

15

(आपल्या साथीदारांसह काहीकामाने किल्ल्यात प्रवेश केला. माथमर्कटाने त्याला एक मुंडके दाखवले. ते दुर्मुखराजाचे मस्तक नव्हते हे होना समजले. ते पगळीकडे राजाला शोधू लागले. शेवटी त्यांनी दुर्मुखला सिंहासन असलेल्या दालनात बसलेले पाहिले. दुसऱ्याच क्षणी बधिकाने हत्तीवरून खाली उडी घेतला आणि परसू घेऊन समामंडपात तो वेगाने गेला. त्यानंतर...)

असंख्य बधिक आत येताच काहीतरी दुर्घटना घडणार असं कालीवर्माला जाणवलं. हत्तीवर बसलेल्या बधिकाला तो म्हणाला, "ओ बाबा, चटकन जा आणि दुर्मुख राजाचा शिरच्छेद करणाऱ्या अस्वच्याला आवर" आणि आघाज उचलून तो ओमडला, "अरे अरानल्या बधिक, थांब, थांब! मी आलोच. राजाला मारू नकोस."

कालीवर्माची आज्ञा ऐकल्यावर हत्तीवरचा माणूस खाली उतरून बधिकाला थांबवण्याच्या

जद्देशाने त्याच्यासमोर उभा राहिला आणि म्हणाला, "अस्वच्याबुवा, वाई करू नका हो! राजाचा शिरच्छेद करायचा नाही असं कालीवर्मा सांगताहेत."

अस्वच्या बधिकाने स्तापून म्हटलं, "अस्वच्या मात्रिकाने मला त्याचे भस्तक घेऊन ये, अशी आज्ञा दिली आहे. जर मी त्यांची आज्ञा पाळवी नाही, तर ते माझं जखम करून टाकतील."

तेवढ्यांत कालीवर्मा तिथे पोचला, सिंहासनावर

चांदोबा

काही न बोलताहालता स्तब्ध बसलेल्या दुर्मुख-राजाचा त्याने पाहिले आणि विचारले, "ह्या राजाला काय झालय? डोळे मिटून हा स्तब्ध का बसला आहे?"

अस्वल्था बंधिकाने खांब्यावर परशू ठेवून म्हटले, "कालीवर्मा मातक, आपली काय आज्ञा आहे ते सांगावं."

कालीवर्मा दुर्मुखच्याजवळ आला, "बंधिका तुला झाले भरतक घडावेगळे करावे लागणार नाही. कारण हा आधीच मेलेला आहे. अस कस झालं असेल? हातांत परशू घेऊन तुला येताना पाहिल्यावर भीतीने स्नायू हृदय तर बंद पडल नसेल?"

"तोंच अस्वल्था बंधिकाने दुर्मुखचे भरतक ह्याटले ना?"

असं म्हणत मांत्रिक आज आला, सिंहासनावर

निश्चेष्ट बसलेल्या राजाला गीट पाहून तो म्हणाला, "बिघारा! हा प्राणभयाने बेगुन पडलेला विसर्तय. नंतर आपली तलवार राजाच्या खांब्याला लावीत त्याने म्हटले, "दुर्मुखराजा, शुद्धीवर ये. भिषयाचे कारण नाही. मी तुला आपवासान देतो आहे."

दुर्मुखने चटकन डोळे उघडले आणि आपल्या डोक्याला हात लावीत म्हणाला, "वा! माझे डोळे किती मजबूत आहे. अस्वल्था बंधिकाने आपला परशू फेंकला, तरी हे डोळे जसेच्या तसे आहे!"

त्याच्या बोलण्यावर सगळेच हंसायला लागले. सिंहासनावरून उठून दुर्मुख म्हणाला, "कालीवर्मा, इधे मांत्रिक वीर सगळेच हजर आहेत. आणखी एकदा सिंहासनावर बसायची माझी दुर्मय इच्छा आहे. मग नंतर माझा शिटछेद झाला तरी मला त्याची चिंता नाही."

कालीवर्माने दुर्मुखचे खांदे पकडून त्याला सिंहासनावर बसवले आणि म्हटले, "राजा दुर्मुख, आपण आमचे मित्र आहात. जे झालं ते बिसरून जा. ज्या सूर्यभूपतीने तुमचा चित्ता बळकावला, आणि तो मायामर्कर, ज्याने माझे गुरू अस्वल्था मांत्रिक यांचा मंत्रदंड चोरलाय, ते दोघेही पकव आले आहेत आणि आपण त्यांना पकडलं पाहिजे."

कालीवर्माचे हे शब्द ऐकल्यानंतर दुर्मुखराजा आनंदाने फुलून निघाला. झटकन तो सिंहासनावरून खाली उतरला व सर्वांच्या मधे येऊन आपली तलवार उंचावून मोठ्या आवाजात ओरडला, "देका, मी उदयगिरीचा रागा तुम्हाला आज्ञा देतो आहे, माझ्या सर्व विश्वासू सैनिकांनी इकडे थांब.

जे येणार नाहीत, ते राजद्वीपी मानले जातील आणि त्यांची बोरी उडवली जातील."

क्षणाघात किल्ल्याच्या प्रत्येक बाजूने सैनिक लिय येऊ लागले. कालीवर्माने त्याची संख्या गोजती आणि दुर्मुखराजाला म्हटले, "दुर्मुखराजे, तुमचे एकूण सैनिक चाळीसपेक्षा जास्त नाहीत. उदयगिरीच्या राजाकडे फक्त इतकेच सैनिक?"

दुर्मुखराजाने मान खाली घातली व उत्तर दिले, "कालीवर्मा, सूर्यभूपतीने पैशाची लातूच दाखवून माझे सारे सैनिक फितवले आहेत. आधी त्या फितुराला आपण शोधून पकडलं पाहिजे."

कालीवर्माने अस्वल्था मांत्रिकाला विचारले, "गुरू, आता आपली काय आज्ञा आहे?"

मांत्रिक सभामंडपाच्या भितीलगत उभा होता आणि तो किल्ल्याच्या भिती निरखून पाहत होता. त्याला आपला मंत्रदंड हरवल्याचीच काळजी जास्त होती. त्याशिवाय त्याच्या मनांत विचार आज्ञा की जर तो हा प्रदेश सोडून निघून गेला तर दुर्मुखराजा शत्रूच्या हाती सांपडेल आणि त्याचे हात होतील. आहे त्या परिस्थितीत कालीवर्मादखील त्याच्या गुरू अस्वल्थादाकडे पायता नकार देईल.

असा विचार मनांत येऊन मांत्रिक कालीवर्माला म्हणाला, "शिष्य काली, माझ्या आज्ञेचं राहू दे! तुला काय करायचं आहे ते सांगशील?"

कालीवर्माने उत्तर दिले, "गुरू, हा कस प्रश्न झाला? एकदा आपण इच्छा व्यक्त केलीत की आपले गुरू अस्वल्थादा यांच्या राहण्याच्या पर्यंतकडे आपण जायचे आहे. आपण ते विसरलात की काय?"

चांदोबा

त्याचे हे उत्तर ऐकून खूप झालेल्या मांत्रिकाने म्हटले, "शिष्य काली, तुझी गुरुभक्ती प्रशंसनीय आहे. माझे गुरू भल्लूकपाद एका मांत्रिकाभुलं आज विकट परिस्थितीशी सामना करीत आहेत. ते संकटात सापडले आहेत. त्यांना तुझ्यासारख्या धाडसी आणि पराक्रमी माणसाची मदत हवी आहे. त्याच्यासाठी प्रतिफल म्हणून तुला काय पाहिजे ते निःसंकोच मला सांग."

क्षणाभर विचार करून कालीवर्मा म्हणाला, "गुरू, प्रतिफलच्याबद्दल आपण नंतर बोलू या. जितकेतु राजाने जेव्हा मला शिरच्छेदाची शिक्षा सुनावली, तेव्हा त्यानेळी आपण मला पोताची मदत केली होतीत. तेव्हा आपल्याला कोणतीही मदत करायचे वचन मी देऊन चुकलो आहे. आता मी काय करावला हवे त्याची आज्ञा तेवढी करा."

27

फेब्रुवारी २००५

"तर मग तू माझ्याबरोबर ब्रह्मपुत्रा नदीच्या उगवाजवळ अश्वत्थेच्या अस्वली पर्वतराजीकडे आले पाहिजेस." अस्वल्या मांत्रिकाने म्हटले.

"आपली आज्ञा शिरसाव्ह आहे, चलावी!" असं म्हणून कालीवर्मा जायला निघाला.

दुर्मुखराजा थथर कांपत म्हणाला, "मांत्रिक महाराज, मला वाटतं आपण माझी गोष्ट विस्मरून गेलात. इतक्या कमी सैनिकांना घेऊन पुन्हा राज्याचा कहरावर चालवणं हे माझ्यासाठी अशक्य आहे. मी देखील आपल्याबरोबर अस्वली पर्वताकडे येतो."

अस्वल्या मांत्रिक त्याला कांहीतरी सांगणार होता. त्यापुर्वी अस्वल्या वधिकाने परशू जमिनीवर टाकला आणि राज्याच्या स्वरांत म्हणू लागला, "महाराज, आपण मला विसरलात की काय? आपण सगळे इथून गेल्यानंतर माझा जुना स्वामी जितकेतु राजा मला आज्ञाभंगाच्या

आरोपाखाली मला अत्यंत कठोर शिक्षा देतील. मलादेखील बरोबर घेऊन चला ना!"

अस्वल्या मांत्रिक मंदहास्य करीत वधिक्याच्या खांद्यावर हात ठेवून म्हणाला, "अरे वधिका, शत्रूचं नकोस! तुझी आणि दुर्मुखराजाची गोष्ट मी विसरलो आहे असं समजू नकोस. तुमची बोधांची नीट व्यवस्था लावून मी नंतर इथून निघून जाईन. चंद्रशिला नगराच्या राजा जितकेतुने कालीवर्माचा व माझाही अपमान केला आहे. आपण त्यांच्या नगरांत आजून त्यांचा पराभव करायचा आहे."

"त्या घमेडखोर राजाचा मंत्री जीवगुप्त कांही सैनिकांसाठी किल्ल्याच्याबाहेर पहाय देतो आहे. तो आपल्यावर अचानक हल्ला करणार नाही, यासाठी उग्रदंड राक्षस आवश्यक ती काळजी घेतो आहे आणि त्याला शोधवून धरण्यांत तो गुंतला आहे. आता किल्ल्याच्या कोपल्या कोपऱ्यांत सूर्यभूपती आणि तो भयामर्कट तयार वसले आहेत हे अजून आपल्याला माहीत नाही." कालीवर्मने सांगितलं.

त्याबरोबर अस्वल्या वधिकाने हातांत परशू घेऊन म्हटले, "कालीवर्मा महाराज, मी हत्तीवर बसून प्रथम किल्ल्याच्या बाहेर जातो, आणि तिथली परिस्थिती बघून येतो. उग्रदंड राक्षसाच्या मदतीला मी तिथे गेलो ना, की तिथले सैनिक व मंत्री चंद्रशिला नगराकडे पळतच सुटतील."

"ठीक आहे, तू तिथे जाणे योग्यच ठरेल. आम्ही देखील इथे तो मांडलिक व मायामर्कटाला शोधून पुन्हा याच जागी परत येऊ." कालीवर्मने सांगितलं.

"अरे एवढाबारी, या बाजूने हत्ती जरा पुढे घे पाहू." वधिकाने त्या मातृताला उभेराून म्हटले.

हत्ती तिथे येताच अस्वल्या वधिक त्याच्यावर स्वार झाला. तोपर्यंत दुर्मुखराजा हे सारं निमूटपणे बघत होता. त्याने मांत्रिकाचा विचारलं, "मांत्रिक महाराज, इतके कमी सैनिक बरोबर असले तर माझे किल्ल्याच्या आंत राहाणे उचित ठरणार नाही. कोणत्याही क्षणी शत्रू माझ्यावर तुटून पडेल. मी पण तुमच्याबरोबर चंद्रशिला नगराकडे येतो."

त्यानंतर सारेजण स्वामंडपातून खाली आले. मग त्यांनी सैनिकांना आज्ञा दिली की सूर्यभूपती व मायामर्कटाच्या शोधासाठी त्यांनी निघावे. तेवढ्यांत किल्ल्याच्या तटावर उभा असलेला दुर्मुखराजाचा अंगरक्षक मुक्तकंठाने ओरडायला लागला, "महाराज, आपले मांडलिक, मायामर्कट जितकेतु राजाच्याबरोबर उभे आहेत. ते राक्षसाबरोबर झेलत आहेत."

"गुरू, असं कांहीतरी प्रवणार अशी मला शंका होतीच. जळलेल्या प्रवेशद्वारापाशी आपण कांही सैनिक उभे करायला हवे होते. हे दुष्ट लोक बहुतेक उग्रदंड राक्षसाला आपल्या पक्षांत घेण्याचा प्रयत्न करीत असतीलच." कालीवर्मने शंका बोलून दाखवली.

"कालीवर्मा, त्यांचे प्रयत्न कधीही यशस्वी होणार नाहीत. त्या राक्षसाला माझ्याकडून कांही भरघोस मदत हवी आहे. म्हणून तो त्यांना सामील होणार नाही." अस्वल्या मांत्रिक म्हणाला.

कालीवर्माची शंका बरोबर ठरली. जितकेतुचा मंत्री जीवगुप्त हा उग्रदंडाला आपल्या पक्षांत ओढण्याचे अतोनात प्रयत्न करीत होता. त्याने चांदोबा

तऱ्हेतऱ्हेची आंमिपे उग्रदंडाला दाखवली. मायावी मर्कटाच्या रूपांतला भ्रान्तिमतीदेखील जीवगुप्ताची री ओढत होता व उग्रदंडाला लालूच दाखवीत होता.

उग्रदंडाने आपली दगडी गदा वर उचलली म्हटले, "मला तुमची कुणाचीही मदत नको आहे. अस्वली पर्वतरांगामधे माझा एक भाऊ बंदी आहे. त्याला सोडवायचे हेच माझे एवढावे धर्मय आहे."

त्याच्या या बोलण्याची टा उडवण्याच्या हल्लेने मायामर्कट म्हणाला, "उग्रदंडा, तो तुझा भाऊ आणखी कोण आहे? तुझाच घोरला भाऊ नव्हे का? अरे, तो सुटण्याचा प्रश्नच उद्भवत नाही. माझे गुरू तांत्रिक मिथ्यामिश्र यांनी त्याला केव्हांच जमिनीत गाडून टाकलंय. तू मुकाट्याने जितकेतु महाराजांच्या आश्रयाला राहा आणि

शांतपणे आलंदात जग. असे काणे तुझ्यासाठी धेयस्वर आहे.

"त्या नात्रिकाने माझ्या मायाला खरोखरीच माल टाकलेय का? की तू खोटे बोलतो आहेस?" असं म्हणून उग्रदंडाने दांतओठ आकळले.

मायामर्कट उत्तर म्हणून कांहीतरी बीरुणांर त्यापूर्वीच जीवकुस मंत्राने त्याला थांबवून म्हटले, "उग्रदंडा, जे कांही झाले ते तू विसरून गेल्यास तर बरी तू जर आयच्याबरोबर राहिलास तर आम्ही अभिमानाने स्मंगू की आमच्या सज्यांतही एक बलवान राक्षस आहे. त्याशिवाय महाराजांच्या आश्रमाखाली तू अगदी शांतपणे सुखासीन आयुष्य काढू शकशील."

"म्हणजे तुम्हाला जसं म्हणायचंय की माझ्याकडून कोणत्याही मदतीची अपेक्षा न करता तुमचा राजा माझा पाहुणचार करीत राहील! होय ना?" उग्रदंडाने विचारले.

"तुझ्याकडून एकच मदत आम्हाला हवी आहे, आम्ही आता किल्ल्यांत प्रवेश करणार आहोत. तिथे असल्या मांत्रिक आणि कालीवर्मा

नांवाचे दोघे अपराधी आहेत. तिथे दुर्मुखराजा-सुद्धा आहे. वस्तू या तिघांचा सर्वनाश करण्यांत तू आम्हाला मदत कर. झालं, एवढीच मदत तुझ्याकडून आम्हाला हवी आहे." जीवगुमाने म्हटले.

उग्रदंड त्याचे उत्तर देणारच होता, तितक्यांत रेड्यावर बसलेल्या असल्या मांत्रिकाबरोबर सारेजण किल्ल्याबाहेर आले.

त्यांना पाहून मंत्री भेदरून गेला. काय करावे ते त्याला सुचेली. त्याने लागलीच घोड्यावर सवार झाले. त्याने मायामर्कटाकडे नजरा टाकली.

उग्रदंड राक्षसाने जोराने हुंकार काढीत म्हटले, "मंत्रीबाबा, तुम्हाला माझी मदत हवी आहे ना? तर मग ही ज्या माझी तुम्हाला आणि दुस्रं मंडळींना मदत!" आणि बोलताना आपली दगडी गदा त्याने मायामर्कटावर फेकली.

मायामर्कटाने किचाळत घोड्यावरून वर उडी घेतली. उग्रदंडाची गदा घोड्याच्या टोऱ्याला लागली.

(क्रमशः)

फेब्रुवारी २००५

30

चांदीवा

वेताळ-
कथा

पहारेकरी भूत

मित्रच्याचा पक्ष विभ्रमार्क पुन्हा झालाचालू गेला. झाडावर ने प्रेत त्याने खोली उतरवले, खांद्यावर घेतले, आणि त्याने स्मशानाची वाट धरली. प्रेतांत खपलेला वेताळ त्याला म्हणाला, "राजन्, तुझा ह्या खरोखर कीतुकाय्यद आहे इतक्या प्रयत्नानंतर देखील यश मिळले नसले तरी तू निराश झालेला नाहीस. तू आपला शब्द पाळण्यासाठी तुझा जीव धोक्यांत घालतो आहेस! तुझा शक्य दूर करावा म्हणून मी तुला आता धरून ची कहाणी सांगितो. संपत्तीची हांव मरल्यामुळे त्याचे एका पहारेकरी भुतांत लपवून झाले होते." आणि वेताळाने पुढील गोष्ट राजाला सांगितली.

फेब्रुवारी २००५

“फार वर्षापूर्वी सुधन नांवाच्या एका व्यापाऱ्याने परदेशांत हिंडून अपार पन कमावले होते. शेवटी तो भ्राम्यपुरांत स्थायिक झाला. त्याचा तिथे एक लहानसा खजिनाच होता. त्याच्या राखणीची जबाबदारी त्याच्या पत्नीचा नातेवाईक विद्युत ह्याच्यावर त्याने सौंपवली होती. निव काय करतो ते त्याच्या नकळत देखरेख ठेवून सुधन बघत होता.

पण हे कांदी विद्युत माहीत नव्हत. तो शस्त्रेज खजिन्यांतल्या थोड्या मोहोरा चोरून आपल्या घरी घेऊन जात असे.

ही गोष्ट सुधनने आपल्या पत्नीला, सुमतीला सांगितली. तिने ताबडतोब विद्युता बोलवून रागवयाचे ठरवले. पण सुधनने तिला थांबवून म्हटले, “हे बघ, त्याच्या खोलीमुळे आपल्याला

कांदी फक्त पडत नाही. थोडी संपत्ती कमी होईल, इतकेच! पॉईंट इन्व्हेंट्री वाटतं की ज्याच्याचा विश्वास ठेवला त्यानेच धोका दिला. मी त्याच्यावर तक्ष ठेवीन, किती दिवस चोरी करतोय ते तरी पाहू! योग्य वेळ आली की त्याला एकदून चांगला धडा शिकवीन.”

सुमती त्यावर म्हणाली, “आपलं नुकसान होत नसेल तर आपण गप्प बसावं, किंवा त्याला सावध करवां! पहारेकऱ्यावर आपण पहारा देत बसण्यापेक्षा आपल्या खजिन्यावर आपणच राखण करावी की?”

सुधन हसून म्हणाला, “अग, सगळ्या खजिन्याची राखण करावची हे फार मोठं काम आहे. तेच तर विद्युत सांभाळतोय. पण त्याच्यावर पहारा ठेवणं हे खोटे काम आहे आणि ते मी करतो आहे. आपलं नुकसान मोठं नाही, पण तो जे करतोय ते बूक आहे. ते त्याला समजायला येऊ लागेल.”

बघता बघता विद्युतने ज्या मोहोरा वुटल्या होत्या, त्यांनी दोन घागरी भरल्या. त्या घागरी त्याने मागील दारच्या अंगणाने खऱ्या खणून त्यांत पुरल्या.

अणखी काही दिवसांनी सुधनने विद्युता बोलवून त्याला खणितं जे, “माझे तुझ्यावर सतत तक्ष होते. खजिन्यावर पहारेकरी म्हणून मी तुला नेमले. पण तू विश्वासघात केतास आणि स्वतःच चोरी करीत होतास. माझी संपत्ती दारगरीत भरून त्या तुझ्या मागल्या अंगणात तू

जमिनीत तपवल्या आहेस. सांग, ह्यावर तुला काय म्हणायचे आहे?”

विद्युत घाबरला. सुधनच्या पार्यावर डोके ठेवून तो म्हणाला, “हो, माझं फारच चुकलं. यापुढे मी अशी चूक करणार नाही. इमानाने काम करीन मला क्षमा करा.” त्याने शपथ घेऊन सांगितले.

सुधन म्हणाला, “तू माझ्या पत्नीचा नातलग आहेस, म्हणून तुला माफ करतो आहे. त्याबरोबर ती चोरलेली संपत्ती तुलाच देतो आहे. पण अट एवढीच की तू आपली लायकी सिद्ध करून दाखव नाहीतर मी तुला कोतवालाच्या स्वाधीन करीन.”

विद्युतने हात जोडून म्हणले, “तुम्ही मला आह्वात, उबार मलाच आह्वात. माझी लायकी सिद्ध करण्यासाठी मी काय करं ते तुम्हीच सांगा!”

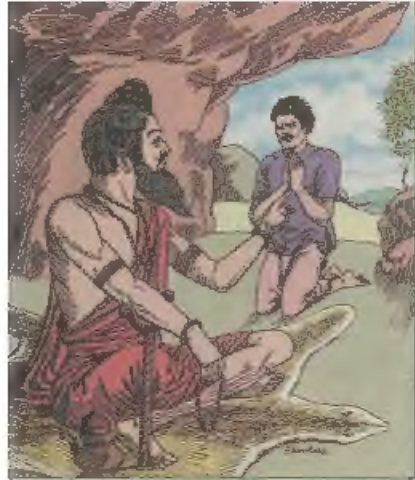
सुधनने लगेच सांगितलं, “तू जी माझी संपत्ती चोरली आहेस, ती एका आठवड्याच्या आत तुझ्या नकळत मी चोरून घेईन. तू राखणदार आहेसच तेव्हा मला थांबवता आसं तर थांबव, आणि स्वतःची लायकी सिद्ध कर.” आणि त्याने त्याला बरी पाठवून दिलं.

सुमतीने जेव्हा सुधनला याचा खुलासा विचारला, तेव्हा तो म्हणाला, “मी पूर्वी त्याला सावध केले असते तर आपल्या मूठमर मोहोराच फक्त गेल्या असत्या. पण आता त्याला दोन घागरी भरून असलेल्या संपत्तीचे रक्षण करावचं आहे. त्यामुळे विद्युता आयुष्यभर दुःखी राहावं लागेल. त्याच्या चुकीसाठी हाच त्याला थोड्या धडा आहे.”

विद्युतने जेव्हा हे त्याच्या पत्नीला सांगितलं, तेव्हा ती खूप हौऊन म्हणाली, “त्यासाठी आपल्याला देवाची मदत हवी. गांवाबाहेरच्या डोंगरांतल्या एका गुंहेत एक सिद्धपुरुष राहातात. तुम्ही त्यांची मदत घ्या.”

त्यानुसार विद्युत गेला व साधुना त्याने सविस्तर माहिती दिली. साधु त्याला म्हणाला, “मी तुला मंत्रलेखे भस्म देतो. जिथे तू हे भस्म शिंपवशील, तिथे तपवनेल्या संपत्तीला एक आठवडाभर तरी कुणीही स्पर्श करू शकणार नाही. अगदी सुघनदेखील नाही. परंतु तो या संपत्तीचा खरा मालक आहे आणि तू त्याला मनाई करतो आहेस. हे पाप आहे. या पापापुढे तुझ्यावर संकट येऊ शकेल. तरीसुद्धा तू हे कां करतो आहेस?”

विद्येने पापाचा भार होव्यावर घेतला आणि साधूच्या सांगण्याप्रमाणे करावता ती तयार झाला.

भरमाच्या प्रभावामुळे सुधनचे प्रयत्न असफल ठरले. व ती संपत्ती विचची आहे असे त्याला मान्य करावे लागले. विच खूष झाला. पण लगेच एकाएकी त्याच्या शरीराची अग्रा क्षीर्ण लागली. तो थांबून साधुकडे पळत गेला.

साधुने म्हटले, "सुधन सज्जन आहे. तू त्याची संपत्ती चोरली आहेस आणि त्याला शेखण्यासाठी माझे शस्त्र बापरलेस! ह्या पापामुळे तुझे शरीर जळते आहे. ही पीडा आता तुला जन्मभर सहन करावी लागेल. नाहीतर तुला भूत वगून या संपत्तीची राखणे करावी लागेल. काय करावच ते नीट विचार करून ठाव. मात्र काही

ज्ञावं तरी ही गोष्ट तुझ्या पत्नीलादेखील सांगायची नाही."

शरीराची पीडा असल्यामुळे साधूच्या मदतीने विचचे एक भूतांत रूपांतर झाले. आगले हिहीसरूप पाहून त्याने दुःखाने साधूला विचारले, "या रूपांत मी किती दिवस राहायचे, महाराज?"

"सुधनने जी संपत्ती तुला दिली ती तू पगार म्हणून जर मानलास तर त्यासाठी जिवनकी वर्षे काम करावे लागले असते. जिवनकी वर्षे तू भूत होऊन राहारीस." साधूने सांगितले.

"म्हणजे मला आता शंभर वर्षे काम करावे लागेल. त्याच्याअगोदर यातून मुक्तता होण्याचा कांही उपाय नाही का?"

"जे वडले, ते तू जाणूनबुजून केलेस! त्याची जबाबदारी तुझी आहे. ती तू आता सांभाळ. जर तुझं नशीब जोगावर असेल तर कुसरे एखादं पहाईकरी भूत जेव्हा तुला शोधत येईल तेव्हाच तुला मुक्ति मिळेल." असं सांगून साधूने विचला परत पाठवले.

आता सुधनने दिलेल्या संपत्तीवर विच पहाईकरी होऊन भूताच्या रूपांत राहिला. त्याच्या पत्नीला व मुलाला विच कुठे गेला ते कळले नाही. त्या दोघांनी जमिनीत पुरलेल्या घागरी काढायचा प्रयत्न केला, पण ते भूत तिथे आले व त्याला बघून ती दोघे खूप घाबरली. ते भूत म्हणजे किंवा होता हे त्यांना ठाऊक नव्हते. भूताच्या भीतीने विचची बसको मुलासह ते गांव सोडून दुसऱ्या गावी राहायला गेली. पण सुधनला मात्र वाटतं

की विच चोरलेली संपत्ती घेऊन, सहकुटुंब परागदा झालेला आहे.

जशीच कांही वर्षे गेली. विचच्या शिवाय घरांत देवनाथ नांवाचा एक इसम सहपरिवार राहायला आला. तो कमाळीचा कंजूस होता. त्याला एक मुलगा व एक मुलगी होती. पैसे खर्च होऊ नयेत म्हणून तो मुलीचे लग्न लांबणीवर टाकीत होता. शेवटी त्याच्या आईने मुलीचे लग्न करून दिले. बापाच्या स्वभावाला कंटाळून मुलगा घर सोडून गेला. त्या दुःखाने त्याची बायकोही वारली.

पण देवनाथला त्याचे वाईट वाटले नाही. एके दिवशी शेजाऱ्याच्या घरी सन्त्यनारायणाची पूजा होती. पूजेनंतर शेजाऱ्याने देवनाथला दोन आंबे प्रसाद म्हणून दिले. आंबे उत्तम प्रतीचे होते. देवनाथला वाटल की त्या कोयी जमिनीत पुरल्या म्हणजे तशीच चांगली फळे देणारी झाडे होतील. तो कुदळ घेऊन जमीन खणू लागला. आणि खणखण आवाज येऊ लागला. त्याने जास्ती खणतं तर तिथे दोन घागरी होत्या.

त्या घागरी पकडून तो बाहेर काढायचा प्रयत्न करित होता. तेवढ्यांत तिथे धूर झाला आणि त्यांतून एक भूत समोर आले, व त्याला म्हणाले, "अरे नीचा, मी या मोहोरांच्या घागरींचा पहाईकरी आहे. इथे जर तू थांबलास ना, तर मी तुला घर मारून टाकीन."

भूताला बघून देवनाथ प्रथम घाबरला, पण जेव्हा त्याने ऐकल की त्या घागरींत मोहोरा आहेत तेव्हा त्याला मोह झाला. तो धीर एकबटून

म्हणाला, "हे घर माझ आहे, हे जंगण माझ आहे. तेव्हा इथे जो निधी आहे तो माझाच आहे. मला अडवणारा तू कोण आहेस?"

भूत मोठ्याने भेसूरपणे हंसेल आणि नंतर गप्प दासलं. देवनाथला कांही त्या घागरी बाहेर काढता येईनात. तो हलत जोडून म्हणाला, "हे भूतनाथ, मला या घागरींचा मालक व्हायचं आहे. आपणच संगम, त्यासाठी मी काय करूं?"

भूताने देवनाथला आपली कहाणी सांगून म्हटले, "इथली संपत्ती दुसऱ्या एखाद्या पहाईकरी मुताला मिळू शकेल." आणि त्याने गुहेतल्या साधूची माहिती विती. देवनाथ धावतच त्या साधुकडे गेला व त्याने आपली इच्छा त्याला सांगितली. साधूने आश्चर्याने पाहिले व नंतर शांतपणे सांगितले, "बेटा, तुझ्यासारख्या कंजूस

लोकाचा जगला काही उपयोग असतो का? असं मला नेहमी वाटाघच पण आता समजलं की विचसारख्यांना मुली देण्यासाठी तू मानवी रूपांत अवतार होऊन आला आहेस. जा तुझी इच्छा अवश्य पूर्ण होईल.' देवनाथने नमस्कार करून साधूचा निरोप घेतला. परत येऊन त्याने विचलला हे स मित्रांत.

विच गप्प होता. एका देवनाथने उत्साहाने कुदळ घेऊन खणायला सुरुवात केली व दोन्ही बागरी बाहेर काढल्या. त्यातले जखहीर व मोहरा पाहून ती आनंदाने येडा झाला. "या माझ्या आहेत हे माझे आहे" असं म्हणत सचापला लागला. बघताबघता त्याचे प्राणप्राखर उडून गेले.

सुमन्याच क्षणी विचला आपले पूर्वीचे रूप मिळाले. देवनाथ त्या सपत्नीवर पहारा करू लागलेला पाहून निश्चिंत निघून गेला.

गोष्ट सांगून घेताळाने राजाला विचारले. राजन, साधूचे बोलणे परस्परविरोधी वाटत नाही का? देवनाथला तो मानवी रूपांतला अवतार म्हणाला. तुझी इच्छा पूर्ण होईल म्हणाला, तर

मन देवनाथ का मेला? साधूच्या शोणण्यात काही गूढार्थ आहे का? माझ्या या शक्तीच समाधान तुला माहीत असूनही जर तू मला येवतेस तर तुझ्या मस्तकाचे कुकडे कुकडे होईल.

विक्रमने म्हटलं. देवनाथने आपल्या वाढको मुनीशी अत्यंत वाईट वर्तन करून त्याच्या नि ओंधळा झाला होता. पण त्याचे धन विषयात्मक असते आणि असा क्षणी नि रत्नांजण पाणपूर भूतासमान असतो. त्या त्रासनेच त्याचा प्राण घेतला. बऱ्याचे भूत झाले. साधू त्या नजरेत लागी मनुष्य मेल्यासारखाच आहे म्हणून त्या जंमनीच्या राप्तीतली वेगळी यम्य पहावनी होता.

साधूने देवनाथला तुझी इच्छा पूर्ण होईल असे सांगितलेच होते. म्हणून साधूच्या शोणण्यात काहीही बदल झालेला नाही.

राजाचे मीनभरा करणायत यफन झाल्यामुळे येताळ शायसोडत अदृश्य झाला आणि पुन्हा झाडाच जंऊन येतला.

(सुभद्रादेवीच्या रचनेवर आधारित)

फेब्रुवारी २००५

३६

चौदावा

गांधी-मंदिर

सा या देशात राष्ट्रपिनाविषयी जाऊन आहे आणि त्याच्या सबळपणाच्या मोचाने एवढे

गाले वरून त्याने गर्ध जीज्य ब्रौड पुनळ्याची स्थापना केली आहे. त्या मंदिराच्या काही पत्रा व सात केंचें जाले. भक्तीमंतांऐवजी तोक गणुने माना. राष्ट्राजीच्या सत्यवाचनेत हा दैर्घ्येन कार्यक्रम असो या मंदिरात प्रजसनाक दिन २६ जानेवारी, हुतात्मा दिन १३० जानेवारी, आणि गांधीजयंती २ ऑक्टोबर या दिवशी येता या भक्तीची खेळ्या सधेत उत्सव दिवस.

जैन गुरु आणि त्यांची वाहने

चौदावा

वर्धमान मनीवर हा जैनधर्माचा, मध्यापक मानतात परंतु जैनधर्माच्या पूर्वीही अस्तित्त्व न होत. कारण मनीवर हा शब्दच जैन गुरु किंवा तीर्थंकर हाता. माननी श्वाय गणु म्हणजे वगळ्याच योगीय मार्थकणचे पुनर्ज वारखेच दिताना यत्नत बैठकीवर या गृती वगळत्या स्थितीत आहेत. या वगळ्याचे वगळ्याचे वगळ्याचे वगळ्याचे म्हणजे आदेशाचे म्हणजे जैन आहे. मुपनीनाथचा वाहन पक्षी आहे. या वाहनाचे चित्र बैठकीच्या मध्यापक कारलन अंढळत.

३७

फेब्रुवारी २००५

दशविंशत्या दलकथा (पानड)

विचित्र नाकाचा राजा

शमर वर्षापूर्वीपर्यंत उत्तर पालडचे लोक एका
दलकथाच्या आधीच पोट दाखवून जगात
इथल्या इथलीत एके काळीं द्वादिमिरच अद्भुत
परमस्वरूप हाडले होते अजूनही ते तिथे असत व
कितीच बरे ज्ञान असता

प्राज्ञ नो हाकी नाही, ते खरे गही, तिथे असे
एक एक गाव पण शेंगाच्या दलकथासधे माव
द्वादिमिर नि त्याच संफत्तदल हाड विचत आहे
एक ज्योतिषान पल शिमेर ०५ अ ईल

आगितल की तुला एक आवागम्य मुक्ता होईल
पण तो एक न सनायामी गरी हाडले किवा श्रीमन्
हईल तिला जसा पुन हवा असेल त्यासाठी जेने
दवाची नशा घाघला करवी

तो तरुणी हुशार होली म्हणून तसे समाधानी
मुखा न्नावा अशी वेचाला बिजनी केली करण
सराधान मिळवण्यासाठी अनेक मार्ग असत न
त्यातला सधने हा एक मार्ग जेने जत मुक्ताचा
समाधान मिळेल असेल तो बिजनी सोबत घेऊन
येण या एगर्जीची कडाता काळजी करायची?

तिने द्वादिमिरच समोपन प्रोख्या प्रेषाने कले
ती गरीब होती म्हणून दूरकथे गायत असलेल्या
शळेतली मूलला पाळू राहली नाही तिने त्याचा
एका नज आभाराकड घाडला म्हणजे बूट तपास
करायला तो शिकला असता तिचा मुगा
आभाराकडे कोणी लवस गेला आणि एक दिवस
घरी पान आल्यावर तो आईबरोबर कुकुरा
की ने द्याची खरेदी करवात ते नसरेच थीरत
असतात गौहाकडे नवीन भूट छेरासदनके पैसीच
नसलीत केवळ धीमंतस ही नसथेगी नईल
असला व्यवसाय त्याला करायला येवला

त्या प्रेमळ घातने ताल आनंदली नंतर दिने
त्याला एका हुशार शिण्याकडे पाठवले जिथी
द्वादिमिरा जिवीकाम सि कळवता नव्या ज्ञान.

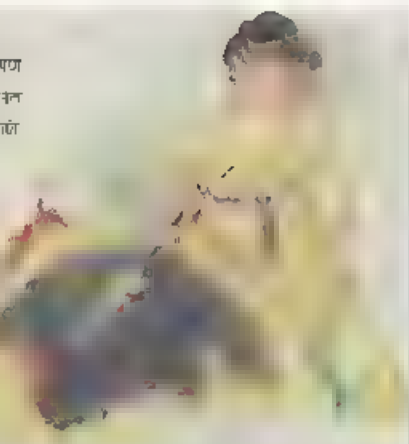
थाई दिवस मुक्ता शिलाइकाम शिकत होता पण
न आईकडे पाले वेळून म्हणाला की एक थीरत
लोकच हाच्याकडे कपडे शिवायला देतान थाणे
त्याचा फक्त त्यांचेच व प कायल नव्हते

असा आईने त्याला नस्यारी
असण्यात होणाले पाहणे त्या
काळी आमुलामुच्या राज्यासधे
नेहमीच नहावा होत असत
गोर्हाजिकच नसयारीन आपम
चांगली मागणी असे पण
अभयकथेपेक्षा ज्ञान दिवस हा
मुक्ता काही तिथे शिकला नाही त्याने
के लाधीर थीरत अ इत मागितले मई,
होकेभार ला मागण्याची वस्तू थी नोव्याची का
कडासाठी

तुला नको असत तर नको घेवूय, पण मग
तुला पोटासाठी दुरगा काहीतरी कामधदा शिकवणे
पना जमाग नवी वषा वर तर तुला मिळाले
गान्त चगयला मृ घडून जात आ आणि गावानत्या
इत मुलाच्याबरोबर जे घडून गेले ते 'आज' त्याला
संगितले

द्वादिमिरने आईचा मद्रा झेवला त्याला
हिरव्या घेताना हिंदाराय भाचकले ता इत
गुराक्याबाबत माणी गाई, आणि लपडचे खळ
एकदा त्याला एका म्हान खडकापासवी आणि
लागतली दिसली खुडकावर एक पात आपण
जोर वाचवण्याचा प्रयत्न करीत होती पण तिने
ते समज नव्हते त्याने एक लहान कोणी घेतली
आणि तिने पाद्रीचा शीव बाचयला या घातने

नवदोबा

एका जवळ म्हणताना कणातर घातने तिने
द्वादिमिरचे आपण मानने आणि त्याला एक गो
दिले हे इत्या अगणान नाव काला वेणारी
मफचदे कोणताही आज व व का श फलीन
असे मागतायला म्हणताना पुन्हा पासीचे रु
मान ज्ञान, आणि ते झुडुयान नारीशी ज्ञाने

कादिमिरने त त्याच्या शिबकीजवळच
गवत दोन पहिलेपान ते गोभन बाचत आणि
थालाफळे लागली द्वादिमिरच आईला शीक
नाप येत होते झाडाचे पहिले फळे घाने आईला
दत्त सैकरच ती पूर्णपणे बरी झाली त्यानंतर
मागितले ते असे त्याच्या शिबकीजवळच
नसरेचदे असेच आचार्य नवळीच्यावा
नसरेचदेचे औषध दिले व त्याचे औषध शमर
टक्के यशस्वी होत गेले या जाडूच्या फळाची
गोर्हाजी शीकचे गजाली होती गती त्याला
आणि रागदुखी हे दु गती सता म्हणता

२९

फेब्रुवारी २००५

फेब्रुवारी २००५

३८

चावोबा

Petroleum Conservation Research Association

Sanrakshan Bhavan 10 Bhikaji Cama Place, New Delhi-110 066
Phone 26198858 Fax 26109888

Northern Region

Chief Regional Co-ordinator "Sanrakshan Bhavan" 10, Bhikaji Cama Place,
New Delhi-110 066 Phone 26198858, 26182181 Fax 26109888

Eastern Region

Chief Regional Co-ordinator Everest House (2nd Floor), 4B-C Chowringhee Road
Kolkata-700 071 Phone 22887250 22881913 Fax 22880763

Western Region

Chief Regional Co-ordinator G-5 Keshva Building (Ground Floor), Bandra-Kurla Complex,
Bandra East Mumbai-400 051 Phone 26592587/26592181 Fax 26590034

Southern Region

Chief Regional Co-ordinator TMB Mansion 1st Floor, 738 Anna Salai
Chennai-600 002 Phone 2852 662 28520417 Fax 28521862

आरुशांतले युद्ध

शंकर हा सोळा वर्षांचा एक मोठा तरुण होता. त्या तीन वर्षांचा असताना त्याची आई पावेली वारली त्याचा पिता प्रथमराव याने लक्ष्मीवरावर दुसरा विवाह केला. लक्ष्मीला दोन मुलगे झाले. तिचे आपल्या मुलूखर फार प्रेम होते ती त्यांना गवतल्या शाळेत शिकवल्या वाढवत असे पण शक्य मात्र घरात नि झोबात नि ज्या माणसावयमून तबत हेतता तरीही त्याला त्याचे काहीएक वाटत नव्हत.

दिवस असे चालले होते. ग्रामगाव भचानक भाजारी पडला. त्यातून तो झेलवाचेल याची आशा त्याला वाटत नव्हती. आपली पत्नी आणि मुलाना त्याने जवळ बोलावले. तो लक्ष्मीला म्हणाला. शंकर पोळा व निघाय आहे त्याची जबाबदारी तुझ्याकडे मी सोपवतो आहे. पोरच्या पोरप्रमाणे त्याच्यावरही माया कर." आणि दुसऱ्याच दिवशी त्याचे निघून झाले.

लक्ष्मीच्या द्वारा मात्र आगदी वेगळी होती.

दशे दिवशी निनेष्ट करून रांगेतले. एक काळ पात्री तुम्ही बडील माझ्या स्वप्नात. त्यात सर्वात त्यांनी मला ह्या आरसा तुला द्यायला सांगितला. ह्या आरसा मोठा मूल्यवान व शकुनाचा आहे. ह्या तुझ्या वाटणीचा हिस्सा आहे असे समज.

शामरावच्या पहिल्या बायकोला, पार्वतीला ह्या आरसा एका साधूच्या रिकाम्या आश्रमाला सापडला होता. ती जेतातून घरी परत येताना सावूचे दर्शन घ्यावं म्हणून ती आश्रमात येवी होती. पण साधू निघून गेलेल्या झोता लोक म्हणत असत की तो साधू मोठा सामर्थ्यावान होता व त्याच्यापाशी अद्भुत शक्ती होत्या. जेतातून घरी परत आल्यावर पार्वतीने तो आरसा शामरावा-जवळ दिलेला होता.

शंकरने आपल्या सावत्र आईचे बोलप्रमाणतपणे ऐकले आणि आरसा हातात घेत तो म्हणाला, "आई म्हणजे आता मी घरातून बाहेर जायचे का?" त्याच्या प्रश्नात निष्कपटीपणा होता.

"होय बाळ तुझ्या वडिलांनी हा आरसा तुझ्या चांदणीचा हिस्सा म्हणून द्यायला मागितले होते त्याचा अर्थ असा होता की हा घेऊन तू घराबाहेर निघून जा, आणि तुला जस जगायचं असेल तसा जग" तिने त्याला वाटखर्चासली चार रुपये हाताने दिले

त्यादिवशी शंकरने आपले कपडे एका फाटक्या पिशाचीत ठेवले, त्यांत तो आरसा नीट गुढावून ठेवला आणि ती घरातून बाहेर पडला संध्याकाळपर्यंत तो राजाच्या किल्ल्याजवळच्या एका धर्मशाळेत जाऊन थांबला तिथे अर्धा रुपया देऊन त्याने रात्री जेवण केले आणि तिथल्याच एका खोलीत तो निजला. त्याने विशवीतून तो आरसा हळुवारपणे बाहेर काढला

आरसा फाच सुरेख होता शंकरने त्यात

आपला चेहरा बघितला आणि स्वतः शीघ्र ते बघवळ लावला "बाबा, आईने सांगितल की हा आरसा मोठा नदभूल आहे मग त्या आरसात कोणती शक्ती आहे हे शहरच कोही तो सांगितले नाही" त्याने तो आरसा हातींशी धरला आणि नीट पुन्हा पिशाचीत ठेवून दिला शंकरला गाढ झोप लागली

मध्यरावांतर एकाएकी शब्द सुरू झाले जोपर्यंत तो राण्याच्या शिंज्यात कळत नाही त्यापर्यंत तो नाचाच्या मजगच्या राज्यात हा राज्याचा राजा मित्रवर्मावर शत्रुत्व दाखवून त्याला किल्ल्यातून वेढा घातला त्याबद्दी मित्रवर्मा गप्पच राहून रात्रभर झोपला होता जेव्हा याना ही बातमी कळली तेव्हा तो शत्रुत्वनेचा सामोरा गेले प्रजेचे मित्रवर्मावर फार प्रेम होते, कारण तो त्याची व दस राजा होता

धर्मशाळाचा व्यवस्थापक सामान होता की व्याघ्रकेतु फार दुष्ट, क्रूर व मनुष्याकाक्षी होता देव आमच्या राजाला विजयी करा" अस म्हणून त्याने हात जोडले

हे बोलजे ऐकत असलेल्या शंकरने अचानक बघत म्हटले, "जर धर्मात्मा मित्रवर्मा विजयी झाले तर किती चांगले होईल"

झाले एकाएकी वीज चमकाल तो गली आणि आरशातून लहानलहान स्वच्छायानच्या बाहुल्यासमूह सैनिक रागेने बाहेर येऊ रागने आणि पाहता पाहता त्याचा आकार मोठा होत ते बलशुद्ध सैनिकसमूह दिशे लागले हे सैनिक शत्रुसैन्याकडे मुरुन धडले

हा आकस्मिक व भयंकर परिणाम पाहून यशकतू चक्रावून गेला याच सैनिक एका शीघ्रपणे एक धर्मात्मा पद लावले नितकृत त्या जावूच्या आरशातून एक वाचलचक बाहेर आला आणि व तिने व्याघ्रकेतूला विस्मयातून बांधून ठेवले

विक्रमवर्मावर लढा सुरू झाल्या मित्रवर्माने शेवट न होता ते नाच होत व्यक्तीतून दारिद्र्य वाघनेतून राहून तेही यकित झाला राजा स्वतः धर्म देव झाला आणि शंकरला आला आणि राज्याच्या धोरणे बोलवून म्हटले "या शक्तिशाली भाषामुळेच आज आपले राज्य वांचले आहे तुम्हाला फार ते राजा गप्पच राहून आले

शंकरने या नावगाव सांगितले आणि नंतर क्रियाच मन्त्राने तो बघले ते ही सविस्तर सांगतल शंकर गुढ म्हणाला या शत्रुशामुळे गाढा काय धन होईल ते मलाच पार्श्व नाही मी फक्त एवढाच इच्छा व्यक्त केली की धर्ममा राजा मित्रवर्मा विजयी होवा. बघतबघता त्यातून हे सैनिक बाहेर पडले आणि त्यांनी शत्रूला हरवले

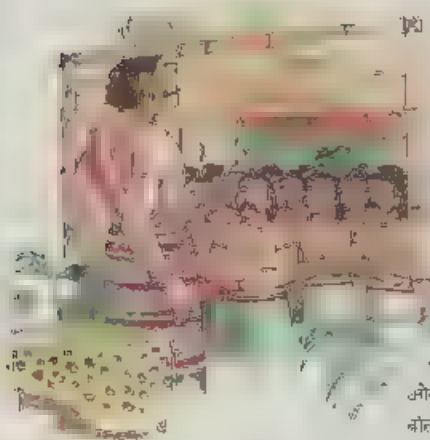
राजा अखत्ययिने म्हणाला, 'तुझ्या सावत्र आईने कायत्या होतून तुला हा आरसा दिलाय मग मला माहीत नाही पण त्याच्यामुळे आपल्या संध्याधारेचे स्फोट मात्र टळले मी तुला आजच गुढकुलात दाखवत करीन आणि तुझ्या शिंद्याणाची व्यवस्था करीन हे तुला मान्य आहे का?"

शंकरने मान झालवून आपला होकार दर्शवला नितकृतांत त्याच्या हातात असलेला आरसा आकस्मात उज्जाला आणि मोठा आवाज होऊन त्याचे तुकडे तुकडे होऊन पडले शंकर निराशने त्या तुकड्याकडे बघत राहिला

राजाने त्याच्या स्वागार हात ठेवून म्हटले, "वाईट वाटून घेऊ नकोस जादूच मंत्र याची मदत मानवाच्या प्रगतीसाठी फार वेळ नसते आत्मविश्वास आणि साहज साच्या जोरावर आपला विकास आपणच करायचा असतो चत आता आणि ते ता त्याला वेळ येत शकल्या चहूच्यवर आनंद होत त्याने सर्वांकडे एकचार बघितले आणि तो राजाच्या मग मग जाऊ लागला

राजाचा विचित्र प्रश्न

कोणे एके काळीं एक राजा होता. त्याच्याकडे अतोत संपत्ती होती, सोने चांदीच्या किंवा हिऱ्याप्राणकांच्या स्वरूपात नव्हे, तर गुरे होती घोडे. उंट व गवळे ही विपुल संपत्ती होती.

एकदा राजाने सर्व लोकरचाक, कामगारी वान गफा जलत्या वेडी नकर जमयची प्रज्ञा केली. कशासाठी ते काही गज येविले नव्हता म्हणून का बोलावले असत याबद्दल सारेजग भगवण्डे तर्क करीत होते.

१ दिवस उपांडल आणि रायवाडकाच्या

चौकान मार्जण जमने राजा आला ३१ फारसा घोळ न घातता त्यान विचारान प्रत्येक गण इथे हवा आहे ना? काहीच उत्तर आले नाही.

राजाने खोबरेले एक चौफे नज द्यावी धर्मीय म्हणजे 'मुम ३१ गण राहायाजम कुणीही गैरहजत नाही असा मी मानता की तुम्हाला काही या विचाराणा माहे आणि मला प्रत्येकाकडून उत्तर मिळाले पाडेजे.

राजाने प्रस्तावाच मी न घालीत म्हणजे माझ्या मने न कोस आहे की तुम्ही सांगायचा खेव 'चेता आले की मगान नतसुतत आहे ते ओळखून गतिने म्हणून मी सर्वांगच ओ एकच बोतायून घेतले प्रत्येकाने ओचीने पुढे यायच न आपल उत्तर देऊन जायच.

संताळीप ठावे प्रत्येक जीव राजासमोर आले आणि ते रागात रागत ते उत्तर जयकाते दिले वर मान करून पाहिले तर राजान प्रत्येक उत्तर नकारार्थी माही नव्हते होते मुद्देवान राजाचा थोड थोडा खास भयम कही दिवसही ना म्हणून गज रागावला मगज झाले दूख झाली निगज झाला ते कुणीलाही कलेला.

सर्वांना उत्तर देऊन झाल्यानंत ३१ने त्याना विचारले, 'तुम्हा मुणायें ना कोना गतें

तुम्ही आता परत जा आणि ओपायत्या कांताला लागी.

विचारा मुनीं एका कोपऱ्यात उभा राहून हा प्रकार नक्षायुर्वच बघत होरा राजा आता त्याच्याकडे मळून म्हणाला 'माझ्या मनांत कोणता विचार आहे ते ओळखणारा माणूस शोधून काढा. एका महिन्याच्या आत असा माणूस माझ्यासमोर आणून व्हाय वता, ते कैल नाहीतर तुमची नोकरी जाईल.' ही विक्षिप्त आज्ञा देऊन राजा वाड्छिन परत गेला.

मग्री मात्र डोके धरून विचार करीत बसला घरी गेला नि अगडबाकडे बघत पळत राहिला. महाराजाचे मनान काय आहे ते जाणणारा मनकवडार माणूस मी कुठ शोधत बसणार? दिवसभर हा विचार त्याला त्रास देत राहिला. उद्या शोधणाला मुरतान करीत असा विचार करीत त्याने होपायचा प्रयत्न केला.

दुसऱ्या दिवशी तो मकाळी लवकर उठला आणि बाहेर उडला जो कुणी बाहेत दिसला त्याला हा पस न्याने विचारला सर्वांकडून नकारघटाच देवू आली ते अवाणी तरी होते नाहीतर त्याला कुणाचे नाव तरी मुचवायचे नव्हते. राजाची मार जी कशाला ओढयून घ्यायची सचि? मग्री बांच दिवस हिंडत शोध घेत राहिला पण त्याला काही राजाता हवा तो माणूस मिळाला नाही.

सत्रपाला चैन पडेना त्याची नहानभूक हळपली व डोप उज्जली ती विचारात मग्री भयम प्रयत्नावर बसलेल दिसायचा त्याची बायको सादोबा.

जेवायला बोलणयची पण त्याला घाम काही घशाखाल उतलता त्याची ही कठीण अवस्था त्याच्या मुलांन बोधनली एके दिवशी निने विचारले 'बाबा कुम्हाला थंनानी काळजी बघतेय? तुमचा चेहेरा पार उतरसाय तुम्ही थड केवत नाही मीट होपवेखील तुम्हाला लागत नाही काय ते मला सांगता का?'

पंथ्याने तिला काहीच सांगितले नाही एव दिवस सकाळीं मंत्री आघोळीलादेखील जायला तयार होईना आता मात्र मुलीला सहन करणे अशक्य झाले. 'बाबा, तुम्ही वर आज आघोळ केली नाहीत नि जेवायला उठला नाहीत तर आई आणि मीदेखील जेवणार नाही नाहीतर तुम्हाला करली काळजी आहे ते तुम्ही मला सांगा कदाचित मला त्याचे उत्तर देता येईल सुद्धा.' निने त्याला अगोदर धमकावले व समजावले.

मग्री उठून बसला प्रथमच कुणीतरी त्याला दिलासा देऊन उत्तर शोधून काढायच आश्वासन

क्षेत्र होत गेले कितीवेळ दिवस त्याला सत्तावाणी
समस्या त्याने तिला सांगितली राजाची आज्ञा
आणि राजाच्या आज्ञाने विचार घेणारा घणपू
अद्याप येतला नव्हता ते त्याने तिला सांगितले
तिने पित्याला विचारले 'आता किती दिवस
उरले आहेत?

'एकदोन दिवसच उरले आहेत' संन्यासे
उत्तर दिले.

मला नवी दिवस सांग, म्हणजे मी तों
माणूस तिथे वेळेवर घेऊन येईन," मुलीन
खात्रीपूर्वक मांगितलं, "चला आता उभा आणि
अगोदर अक्षांश करून आम्हाच्याशींर जेजयला
बसा 'मुलीने ह्याला बळजबरीने उठवले आणि
आंबोळीसाठी अक्षरा खोलीबाहेर दकलते

जेव्हातों मजरी उतावीळपणे मुलीला म्हणाला
मला पय्या राजासमोर हजेरी द्यायची आहे तु
म्हा माणसाला केव्हा अंगार्शज

'परवानच आशीत द्वावळ नका त्वा पूर्व' म्याला शोधून काढीत आण पं परवान नुवागवगेर घईत'

[illegible]

ताजाफडे तांदूळी येळ आनी तवी मूलान
 वळितान चोग्गन्खर मागासाक चोरचणपर ते
 मार्गितल नाहीं तिधतान तिन त्या मंदपातलावा
 पोताचलेने पाहून मर्यादा धाकचि बसच आ
 हा ना बोलु शकणार नाहीं। मत्री कासायेस
 रुगण

बाबा तुम्हीं थाका बरुंवर घेजत व अगदी
 काळजी करू नका राजाच्या पनात कप
 हे न सांग मंदिरी असेल मुर्तीने
 (विष्णूराज शापानेने)

मूलान्त्य शब्दान् मय्यान्त्रा विप्रवस
 होत्वा मण्डून् तौ न्या मेष्यान्तान् व्रजन्
 गेत्ता 'चान् विद्वान्, चला माड्य'
 वाचस्व' दौघर्ही राजवा इराकन्टि निधानं
 मय्याने भाणलला मण्डून् राजाना
 क्त्वा अन्त दोगा तं उक्त्वा वरान् मूढ्वा गरी
 वमलली होत्वा मर्त्तु आन्ये च न्ये

चादोबा

अतः दिवा नेता राजा बाहेर बैठते भामनराय
बसला प्रत्यक्ष राजापुरे नवून वदन केने न्या
गुराख्यने देखील नवून बंदने केले राजा ब्राहीच
बैलला रात्री याने फक्त अग्रता होत उक्तावला
अर्णि एक बंद दाखवले न्या मृनाते दोन बंदे
दाखवू इतर दिने राजा किंचित हसल
अर्णि नवने तीन बंदे दाखवली मुख्य न
नही भ्रष्टा यथी जात वैकावनी आण
महा दाने बंदे दाखवली राजाचा चेहे
आनदास फुलला न प्रत्याकडे वळून भणता
मुन्ही च राव्या मणाराला शोधून आणत आहे
याने मला रागटी खावाय मला दिन मी तुमच
अभि वदन कसा नही सुख

‘‘यदि आपना ज़रूरती आई है यहाँसँ जा सकती
हूँक्या तबसेन ’’ कहें आपना त्यागा काय विधानतहाँ
आगी। त्याग काय उत्तर दितल है अर्थ जलसेक्या
मर्दान आगि मलाही। आपना खुतासेवध सांगारं
ही ।। व्रतनहीं करतों ।’ मन्थाने पुनहाँ एकदा तबून
गयाला ।दग्धवच

परिजीनी नी आदी साध, सरळ होत। बंध्यां
मी एक वांट दाखवत। वेळ मला विचायायच होत
की दृष्टा स्वामी च मातक मीच एकटा आहे।
आणि त्याने दोन नौदे दाखवून सुचवत की मी
एकटा नवे, दुसरा मरामा म्हाजे परमेश्वर ती
सर्वश्रेष्ठ पत्नी। या राज्यावर आणखी कुणाची सत्ता
आहे ना? हें शिष्टीत काढ्याबारादी मी तीन वीदे
दाखवली। पाण त्यान पुन्हा दोनच नौदे दाखवून
ए मितल की त्या राज्यावर फक्त दोघांची,
परमेश्वराची आणि माही सना आठ, म्हणजे माझी

चादल्या

मनागुला विचार यानि 'पचूक भ'ज्जुल'

भन्नी वणिगें मँदेपाळ. हा दोर्बानाही राजाने जापयानी भस्लेल्या पिडाच्या बक्षीस दिल्या व त्यांना गिरेप दिल्या श्री पँकच्यानंतर आपल्या भुलीच्या मदतीने राजाने त्या मुलांला विचाले कीं 'जाव्या मनांत काय आह्मे ते त्याने कसे काय ओळखले?' त्या मुक्या मुनाने त्यांना खाणाखुणांनी समजावले, की राजाने त्याचा एक मँदा विकत मागितला. त्यावर त्याने उत्तर दिलें कीं 'जबाबा द्यायचा तर एक कशाता, कोन मँदेसुझा विकत घायला तो तयार होता पण जेव्हा राजाने त्याचे तिन्ही मँदे मागितले तेव्हा त्याने नकारार्थी मान आंगाने हलवली आणि फक्त दोनच मँदे विकण्याला तो तयार होता हे मागितले।

मन्त्री आणि त्याची मुलगी, दोघानाही हसू
आदर

69

फेब्रुवारी २००५

महारासाध्वी

ब्रह्मदत्त काशीचा प्रजापालक राजा असताना
राजधानीजवळील एका गावातील संपन्न गृह-
स्थाच्या घरात बौधिसत्त्वाच्या जन्म झाला

तहान बयातल्ले तो सर्व शिवायमध्ये पारणत झाला. योग्य वयात आल्यानंतर आई-वडिलांनी त्याच्यासाठी काशी नगरीतील एक ठिकाणी लग्नाची बरेलणी केली. मुजात मंत्राच्या एका मुलीबरोबर त्याचा विवाह करून दिला. मुजाताने सौंदर्यशक्तीच नव्हे तर गुणवत्तीही होती ती पतीची व सासू सासऱ्यांची सेवा करी

बोधिसत्त्वशुद्धं विज्यायै स्वप्न प्रेम करीत
भते अशा रीतीने त्या बोधाची एक बाचा, एक
विचार होऊन ती गुण्याभोगिवाने हात असत
काही काळ तोंटल्यानतर एके विवशी सुजाता
बोधिमत्वाला म्हणाली, "मला मझ्झ्या माता-
पित्यांना मेटून पावे असे वाटते आहे. ते वृद्ध
झालेले आहेत. तुम्ही सोबत जाऊन तर दोघे
जाऊन त्यांना मेटून येऊ या."

ते ऐकून बोधिसत्त्वाला आनंद झाला. ठीक
आहे! अवश्य! ज्ञान येऊ या! माझ्या मनानसुद्धा
बंदेचे दिवसापासून साधू-साध्व्यांना भेटून
गैय्याची इच्छा आहे. घराचे म्हत्वाची कामे
असल्यामुळे गप्प बसतो. नाही तर मीच आप्ती
'चल जाऊ या' म्हणून निघालो असतो' तो
म्हणाला

दुसरे दिवशीं सकाळी निघायची सर्व तयारी झाली. आचड्याक आपलेन्या सर्व वस्तू गाडीत बसवून ते प्रवाससाठी निघाले. मुजाला गाडीत बसवून बोथिल्ल्या गाडीचा तपासणी जागी बसून गाडी हाक मारली. काशीने गरजच्या वेशीजतळ आल्यानंतर एका झाडाखाली गाडी रोडली. तेथील नळ्यात हातपाय धुईले. सोबत अणलेली शिंदारी खाई. घोडा वेळ विश्रांती झाल्यावर परत गाडी नुपली व काशीनगरच्या दिशेने जाऊ लागले.

मोहितत्वाची शाही नगरांत प्रवेश करणार
तोच काशीराज ब्रह्मदत्ताची हत्तीच्या अवारीवर

वायुन मिश्रणक निष्काली होती तो अस्सव
पक्ष पायी इच्छा होऊन सुझालाने पतीची
सखलता पतिनी व. डी.जी.न. व. व. व. व. व.
भा. व. व. व. व. व. व. व. व. व. व. व. व. व.
येन वायुन

अध्यापक वसन्तलाल कार्पेराजने आलेख्य
नवनीत व गैदुपयन्ती मठा मुद्राताना पहिले
पंचम्याची विवाह कल्प्याची गारा मुर्ती शक्ती
पंच्यादहल चौकरी करी असता ती अमुक
अमुक मठायाची मुनर्ती असून, गाडोत वाजलेली
यन्ती पंच पती धसल्याचे समजले

राजाच्या मताने एक दुष्ट विचार आला. आधी या मुलांनाच्या नवऱ्यांनी विव्हेवात बांधून म्हांटेच्याशी लग्न करून दिले. गरीब वरक या अमेन्याला घटले. यासाठी त्याने एक येमातूम योजना आखली.

राजने आपल्या विषयामांतील एका रैमिकाला
जवळ घेऊन गिरे व आपला मुकुट काढून त्याच्या
हाती देत हा मूक कुणाच्याही दृष्टीस पडणार
नाहीं अशा रीतीने समोर दिग्गजांच्या त्या
बैलाखंडी व्यथे ये." म्हणते.

मिनेत्राने बोधिसत्त्वाला दिसणार नाही अशी खबरदारी घेऊन 'किरीट' न्याच्या गाडीत तेवला व संकल राजाला स्वागताने पेशी-वीथी मिनिद्यानंतर ताचे मध्ये कच 'घडू' लावून गेला, "राजाच्या हकूत कुणांशी भोरला" अशी बातमी सर्वत्र पसरली.

२. ज्ञाने अत्र पत्न्या मैत्रिलीना 'मुकुट चौराग्याला
वादावा

शोधून धरून आण, 'दक्षी आझा फर्मावलीं
एका सैनिकादा बोधिसत्वाच्या राहतीत राज-
मुकुट सांपडला, त्याला चोर म्हणून धरून ओढत
तऊन राजापुढे उभी केलें

“माझ्या मुकुटाचे अपहरण करणारा हाच का
तो?” चिडून राजाने विचारले. “याचा शिरच्छेद
करा.” राजाने आज्ञा दिली.

अशा तऱ्हेने राजाची दुष्ट योजना स्फुल
झाली सैनिकांनी बोधिसत्त्वाला कोरले भारतभारत
रस्त्यावरून त्याची धिंड काढली व प्रहगवाते
आमलेल्या बलिपीठाकडे शिरच्छेद करण्यासाठी
त्याला धाडले गेले.

ही बातमी समजताच सुजाता दु खी झाली
व पतीच्या भागेभागे जेऊ लागली "तुमच्यावर
हे संकट येण्यास मीच काणीभूत झाले" असा
ती विलाप करू लागली वलिपीठाजवळ जाऊन

अतिशय वेदनेने 'निरपराधी मोठ्या जिवाचे रक्षण करणारा देव उरला नाही का? बुष्टाचा नास असाच वेदत राहू दंगम का?' असा आक्रोश करू लागली. महासाधी असलेल्या सुनाक्षचा असा विस्मय बाबला अमता, स्वर्गलोकान देवेन्द्राचे सिंहासन हळमळू लागले.

"काय कारण झाले? अश्वचर्य वाटून देवेन्द्राने विस्वरुष्टीने पाहिले घडत असलेला घोर अन्याय त्याला दिसला.

इन्द्राने एक वसन्तत षड्विंशता राजांचे जनेत्या मुद्राणां वांधिपत्य व वांधिपत्य भवनल्या विष्णूणी राजा, असा अदलाबदल आपल्या महिमे घडवून आणला.

हर्ताच्या भवारीत वसवलेला राजाच आहे असे प्रजेला वाटत होते पण जेव्हा त्याच्या पाशाखाल असलेला वांधिपत्य तिथे होता तेव्हाच वसिष्ठादेव वांधिपत्याचे कपडे घातलेला राजा आपल्या वैदिकान्या तव्यान होता.

हे राजा नाहीत नसलेल्या सैनिकांनी ते पण लोकांना वही असलेल्या गावाचा

राजाज्ञेप्रमाणे शिष्टाचार केला पाण जताच बलिपीठावरील दुष्ट राजाचा आपले स्वल्प प्रेम बाबत तेव्हा वेध घेतल्या हेव्ह पडले. मनुष्य दुष्टाचा नास बुष्टी मनुष्याला अचानक हे जेव्हा लक्षात आले त्यावेळी तो हा व्हारोन्ट मानला व विचित्र चपत्त्याचे कापट काय म्हणून एकमेकांकडे पाहू लागले.

व्हारोन्ट राजाचा भवारीत वसवलेला राजाच आहे असे प्रजेला वाटत होते पण जेव्हा त्याच्या पाशाखाल असलेला वांधिपत्य तिथे होता तेव्हाच वसिष्ठादेव वांधिपत्याचे कपडे घातलेला राजा आपल्या वैदिकान्या तव्यान होता.

"जलपरात व धिस व गुष्ट्या राजा असून सुजात वाढली आहे" असं म्हणून अन्धाने पावला.

दुर्भागो व व्हारोन्ट पापांचा वृत्त वगळ्यामुळे बलिपीठावर त्याचा आठुने उडतली पाहून तेव्हा अन्याय इतर इन्द्राच्या अज्ञेप्रमाण व्हिष्ट मान्याचा राजा म्हणून वस्तुमानाच्या महानर्मी म्हणून अज्ञेप्रमाण केला.

त्या ठिकाणापासून काशीगज्यात चली पडलेला व्हिष्ट मान्याचा राजा नव्यामन पाऊला उडून दशा व्हिष्टमानाचे वसवले.

फेब्रुवारी २००४

विष्णुपुराण

विष्णुपुराणानुसार स्वर्गाच्या पडरणी मंदोदरी लुड नव राजा विसंबांध करू लागले. "ताथ नाकवत कापल म्हणून मरणा आपले तस कर म्हणून तर गडा केले नाही म्हणून म्हणून गुप्तच्य धाकटवा वृष्टिणीला अपमान सहन झाला नाव म्हणून म्हणून इही सीतला एकटीला पाहून व ती व्हिष्टाच मिळतील उरल्याला माने उचलून न्यावे तर पशुपक्ष्यानी चोरून न्यावे तरी, उचलून उचलून आणलेले व्हिष्टा ती किती दूखी असले पात्री कयना तर्ग आहे का मुहला? शूर्पणखेपासी प्रतिकार भावनेने सगलेला तुम्ही उचलून आणलेले निच असे अपमान झाला त्याचा तिला किती गज आनंद सही विचार केलात का?"

रावण म्हणाला "होय मंदोदरी, हे मला आता कळते आहे परंतु ते काही असू दे, हा रावण

कधी तान वारविणार नाही तुझा पती भित्रा सार्या तुम्ही भित्र वारवणाला त्यामुळे नकास ना राम काय करतो, हे मी पाहणार"चे आहे.

अगत्यात सर्व बांधू उचलून होला रामाला मदन करायला सिद्ध झाले सधेव नील अगद लुष्टीला जावून इत्यादी प्रमुख संगापती होऊन रामाला मदन करण्यास तसे व्हिष्टाचे हनुमान रामाच्या खास विश्वासातला अंगरक्षक, सर्वानी एकत्र येऊन मोठ्या सैन्यानिशी लढेवर त्याची करण्याची तयारी झाली.

हनुमानने डोंग व पर्वत उचलून आणले व ते समुद्रात टाकले.

मोरमोठ्या वानर वीरानी मोठे खडक व शिळा आणून हाकल्या तर लहान लहान वानरांनी दगडघाडे आणून टाकले.

74

चादोबा

फरवरी २००३

त्यानंतर रावणाने विष्णूतजिह्वा नांवाच्या एकक्षत्राकरी रामाचे डोकें तयार करवून ते भाल्याला खोचले आणि ते सीतेला नेऊन दाखवायला सांगितले, परंतु सीतेला ते खरे वाटले नाही.

"असल्या नकलांचे कौशल्य पाहण्यापेक्षा रावणाची खरी डोकी जमिनीवर लोळत असलेली पाहण्याची वेळ जवळ येत आहे!" असे तिने म्हणते.

इंद्रजितने मेघांत लपून रामलक्ष्मणांवर नागाळाचा प्रयोग केला, गरुडमंताने सर्व नागांचा संहार केला आणि रामलक्ष्मणांना नागाच्या जाळ्यांतून बांधविले.

सीतारामांच्या सेवेत चौदा वर्षे कठोर ब्रह्मचर्य राखून निवृत्त, आहूत न भेता राहणाऱ्या लक्ष्मणाच्या हाती इंद्रजिताचे मरण लिहिले आहे, हे विभीषणने

फेब्रुवारी २००५

सांगितले, लक्ष्मण, विभीषण व हनुमंताने जाऊन कांही काळे पत्तरे धाडी विले आणि इंद्रजित पकड करीत होता तो उध्वस्त केला. मंतर लक्ष्मणाने इंद्रजिताचा वध केला.

रावणाने पाताळलंकेचा अधिपती मौरावण याला रामलक्ष्मणांना कालीसगोर बळी घायला सांगितले.

रामलक्ष्मण झोपी गेले असता मौरावणाने आपल्या मागेने त्यांना प्रतिमा करून टाकले आणि पाताळलंकेत घेऊन गेला. तेथे त्यांना बली देण्यासाठी सर्व तयारी केली.

हनुमानाला ते सर्व कळले व तो पाताळलंकेत गेला. तेथे हनुमानला म्हणून पाहारा देत असलेल्या मन्त्यबल्लभाशी युद्ध करीत असतां सुप्तसला देवीने येऊन तुम्ही दोघे पितापुत्र असल्याचे त्यांना समजावून सांगून ते युद्ध थांबविले.

हनुमानने सूक्ष्म रूप धारण करून व कालिका देवीच्या देवळांत शिरून रामलक्ष्मणांना उचवून खांद्यावर घेतले व तो बाहेर आला. रामलक्ष्मणांनी मौरावणाशी युद्ध केले.

रामाला आपले देवत मानणाऱ्या चंद्रसेनेला मौरावणाने तुट्यात टाकले. तिच्याकडून मौरावणाचे मारण कशात आहे हे हनुमंताला कळले व त्याने त्याचा विध्वंस केला. त्यानंतर रामाने मौरावणाला ठार केले.

रामाने चंद्रसेनेला आत्मतत्त्वाचा बोध केला व पुढच्या जन्मांत तिला विष्णूचा लाभ होईल, असा आशीर्वाद दिला.

मन्त्यबल्लभाला पाताळलंकेचा अधिपती

76

चांदीबा

नेमून व रामलक्ष्मणाला खांद्यावर घेऊन हनुमान लंकेला आला.

सर्व मावावी उपाय निष्फळ ठरल्यावर रावणाने शस्त्रीय योद्ध्यांना आणि चतुरंग सेनेला जन्म देणारा पाताळलंकायुद्ध प्रारंभ केला. विभीषणाला ते युध्द माहील होते. म्हणून त्याने तो यज्ञभंग करायला रामाला सांगितले.

अंगदाने अदृश्यकरणी विवैच्या सहाय्याने जाऊन मंदोदरीचे केस धरून तिला ओडीत आणून तो रावणासमोर गेला. रावणाची यज्ञदोषा भरा झाली व यज्ञभंगही झाला.

शेवटी रावण हताश होऊन युद्ध करापला निघाला. त्या वेळी पुन्हा मंदोदरीने सीतेला रामाकडे पोचवी करायला रावणाला विनविसे.

"रावण हा रावणच असणारा!" अशी विहगर्जना करून रावणाने दह घोड्यांचा रथ

तयार करविला व त्यांत बसून ती युद्धाला निघाला.

लक्ष्मणाने इंद्रजिताचा वध केला होता, म्हणून रावणाला त्याचा भयंकर राग होता. एकदां बंधमुक्त केल्यामुळे बंदकडून रावणाला परोपकार म्हणून शक्ति महायुधाचा मिळाले होते. ते रावणाने लक्ष्मणावर टाकले. ती शक्ति लागल्याने लक्ष्मण बेशुद्ध होऊन पडला.

हनुमंताने कांही क्षणांत हिमालयपर्वतावर जाऊन सूर्योदय होण्यापूर्वीं संजीवनीबुटी आणली. त्यामुळे लक्ष्मण पुन्हा शुद्धीवर आला.

रामारावणाचे युद्ध चालू असता इंद्राने मांतीसी नांवाच्या आपल्या सारण्याला एका दिव्य रथासह रामाकडे पाठविला.

रामारावणांचे भयंकर युद्ध झाले. त्यात रावणाची डोकी एकामागून एक जमिनीवर लोळून पडत,

चांदीबा

77

फेब्रुवारी २००५

तेव्हा ती पुन्हा जाऊन रावणाच्या धडावर चिकटू लागली.

तेव्हा विभीषणाने एक गुपित सांगितले. रावणाच्या पोटाने अमृतपात्र आहे. ते जोपर्यंत बाहेर येऊन पडत नाही, तोपर्यंत रावणाचा बंध होणार नाही. रामाने ब्रह्मास्त्र टाकून ते काम केले. रावणाचे एकच डोकें राहिले व तो तसाच जमिनीवर आवळला.

अज्ञात-क्षेत्रे रावणाचा भेद सांगितल्यामुळे विभीषणाला 'धर्मदेदी' असे नांव कायमचे पडले. रावण रणांगणावर पडल्यावर लंकेच्या सम्राज्याचा खास झाला आणि राक्षसांचे राज्य कायमचे नष्ट झाले.

विभीषण लंकेचा राजा झाला. रावण आणि कुंभकर्णाच्या वधानंतर जय आणि विजय यांचा दुसरा जन्म संपला. अशोकवनातून सीता आली. राम तिला म्हणाला, "सीते! मी त्या दुष्टाला शिक्षा केली व राजा म्हणून आपल्या कर्तव्याचे पालन केले. रावणाने तुला वळजवळीने उचलून

लंकेला नेले. मी तुझा स्वीकार करून तुला अयोध्येला कसा घेऊन जाणार? आता तू तुला हवे असेल तिकडे जा!"

सीतेने नेथे असलेल्यांना आज्ञा दिल्या सारखी खुण केली, कीं अग्नि प्रज्वलित करा. सीतेने रामाच्या चरणारविंदावर दृष्टी ठेवून नमस्कार केला आणि अग्नीत उडी टाकली. अग्नी भगवण करून जळू लागला.

त्या आगीतून अग्निदेवाने प्रकट होऊन सीतेला नवीन उमललेल्या कमळाराराखे दोन्ही हातांत उचलून आणून रामाला म्हटले, "रामा, सीताही अग्नीसारखी पवित्र आहे. तिचा स्वीकार करा!"

त्याच वेळी स्वर्गातून विमानांत बसलेला दशरथ स्वर्गात दिसला. तो म्हणाला, "बाळा, रामचंद्रा! सीता अग्निपरीक्षेत पवित्र म्हणून निघाली आहे. तू निच्या बरोबर अयोध्येला जाऊन राज्य कर." असा त्याने आदेश केला. राम पुष्पक विमानांत सर्वामुह बसला आणि अयोध्येला प्रस्थान केले.

फेब्रुवारी २००५

78

चांदोबा

वाचकांसाठी कथास्पर्धा सर्वोत्कृष्ट प्रवेशिकेला रु. २५०/-चे पारितोषिक

बालीत गोंध वाचा:

धनीराम आणि जगताराम हे शेजारी होते. धनीराम शीर्षंत होता व जगताराम मात्र गरीब होता. त्याला चहा प्याने होते. त्याचे पालनपोषण तो मोठ्या कष्टाने करित होता.

त्या चौघा मुलांमधील एकदा जगाच्या व्यापे उबते विमुक्तिक धनीरामला वाटले. तो जगतारामाकडे गेला आणि त्याने मुलांची विचारपूस केली. नंतर त्याने आपली इच्छा सांगून दाखवली.

पण जगताराम गप्प राहिला. मुलाला दस्तक देण्याच्या कल्पनेवर त्याने कांहीच मत दिले नाही. धनीरामला अपचय वाटले. "उरे, तुझ्या एका मुलाला उजी रोखपासखरी रोखी मिळेल ती तुला का नको आहे?"

असा विचार करा:

- ◆ जगताराम गप्प का बसला?
- ◆ धनीरामने हा विषय का दाढवला नाही?
- ◆ या सूचनेच्या मागे धनीरामचा काय हेतू होता?
- ◆ जर धनीरामने ही गोष्ट मुलांना परस्पर सांगितली असती, तर त्यांची काय प्रतिक्रिया झाली असते?

तुमची प्रतिक्रिया १००-१५० शब्दांत लिहा व गोंडीला संपर्क शीर्षक घ्या. खालील कुपन भरून त्याबरोबर तुमची प्रवेशिका पाठवा. पाकिटावर "बाप्पा नि सुखा" असे ज्वर लिहा.

शेवटची तारीख : १८ फेब्रुवारी २००५

नाव	वय
जन्मतारीख	शाळेचे नाव
घरचा पत्ता	
	पिनकोड
पालकांची सही	स्पर्धकाची सही

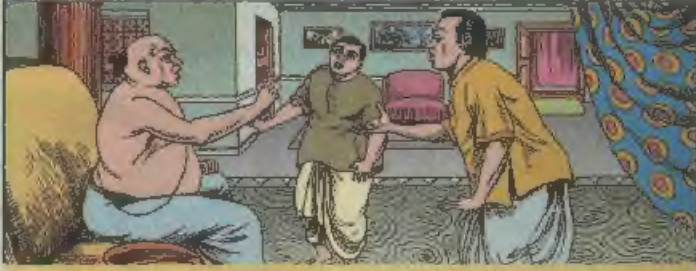
CHANDAMAMA INDIA LIMITED

82 Defence Officers Colony, Elkharturanga, Chennai - 600 097

चांदोबा

79

फेब्रुवारी २००५

अनोखी समज

फार फार पूर्वीची गोष्ट आहे ही। महोबा गांवात अनेक धनवंत एहात होते. त्याच गांवात रामगुप्त नांवाचा एक बाणी होता. त्याला दोन मुलगे होते. बापलेक मिळून लहानपोढे व्यापार करीत होते.

एके काळी रामगुप्त खूप श्रीमंत होता. पण व्यापारांत त्याने आपली संपत्ती घालवली. अस्ता त्याच्याजबळ एहात्या घराबेरीज संपत्ती म्हणून कांहीही जले नव्हते. तरीवेखील तो निरखा झाला नव्हता. आपले नशिन लौकरच उजळेल, या आशेने त्याने पुन्हा व्यापार सुरू केला. पूर्वीसत्वे आपण धनवान होऊ, ही इच्छा मनात प्रचळ होती.

महोबा गांव सधन होते म्हणून गांवाबा बरचेच बरोदे पळत. दरोडेखोर येणार आहेत अशी बातमी मिळाली की गांवकरी आपला पैसा अडव्या कुठे तरी पुढे ठेवात किंवा बरोबर घेऊन दुसऱ्या गांवी पळून जात.

एकदा अशीच परिस्थिती गांवाबा आली. दरोडेखोर येणार अस समजल्याबरोबर सर्वांनी आपापली घरे रिकामी केली, पण रामगुप्त आपल्या

मुखांत म्हणाला, "पोरांनो, मी कांही तुमच्याबरोबर घेऊ शकणार नाही. दोन दिवस इथेच कुठेतरी उघूनकपून राहीन. आपल्या भारीलवारी गोळ्यांत भरपूर जेवण व प्यायचे पाणी गवतामध्ये ठेवून द्या आणि मग जा!"

त्यानंतर त्याच्या मुलांनी रामगुप्ता पोटाचा सफाईने गवताच्या गंजीमध्ये लपवले आणि ते गांवातून पळून गेले.

बरोबरदोडेखोर गांवात आले. त्यांनी घराप्रमाणे तपास केला. त्यांचा नायक एका जाळीतून घोड्यावर बसून चालला होता. त्यांनी जी कांही लुट केली, ती दोन पोत्यांत भरून घोड्याच्या पाठीवर लादली होती. त्या नायकाचे डोळे एका मोठ्या बरोबर आणि त्याच्या मागील दारच्या अंमणावर रोखलेले होते. ते रामगुप्ताचेच घर होते.

टोळीचा नायक जेव्हा त्या घरांत घुसला, तेव्हा रामगुप्त कासावीस होऊन नायकाची हातचात बघत होता.

नायकाने आपला घोडा गवताच्या गंजी

जवळच एका दगडात बांधला आणि तो मोठ्या जोरात त्या घरांत शिरला. घोड्याला धूक लागली होती, तो गंजीतले गवत खाऊ लागला.

ही संधी साधून रामगुप्त गंजीच्याबाहेर आला. त्याने घोड्याच्या पाठीवरची पोती खाली उतरवली आणि घोड्याची दोरी सोडून टाकली. ती पोती ओढत त्याने गंजीत लपवली आणि आपणही लपला. दोरी मोकळी झाल्यामुळे घोडा जरा दूर जाऊन गवतात चरायला लागला.

बराच वेळ त्या मोठ्या घरांत शोध घेऊन चोरांच्या नायकाच्या हातांत कांहीच लुट मिळाली नाही. तो बाहेर येऊन पाहिलो तर घोडा बारी घोडून दूर गेला होता आणि गवताळ रानांत चरत होता. त्याच्या पाठीवरची लुटीची पोती दिसत नव्हती.

त्या नायकाने बाहेर तर पोती पळली नसतील ना, म्हणून साऱ्या अंमणात शोध घेतला. तेवढ्यांत त्याचे साथीदार तिथे येऊन पोचले. त्यांना पाहून

चोरांचा नायक त्यांना विचारत लागला, "अरे, तुमच्यापैकीं ती पोती घोड्यावरून खाली काढली का?"

चोरांनी एकमेकांकडे साबधपणे पाहिले. त्यांच्या मनांत शंका उत्पन्न झाली की लुटीचा मात नायकानेच लपवला आहे व तो हे वेड पांघरतो आहे. त्या सर्व चोरांनी मिळून आपल्या नायकाला विचारत, "या गांवात तर आपल्याखेरीज एकही माणूस नाही. पोती चालवीच जड होती. ती नाहोशी कशी होतील?"

त्यानंतर सर्वांनी पोती शोधली, पण कुठेही ती दिसली नाहीत. चोरांच्या नायकाने ती पोती शोधून काढायची जबाबदारी स्वीकारली.

दुसऱ्या दिवशी महोबा गांवातून ते मिघून गेले. दरोडेखोर गांवातून गेल्याची बातमी सारे समजल्या-बरोबर सारे गांवकरी परत गांवात आले. रामगुप्तने ती पोती आपल्या घरांत अगदी गुवापने लपवली

चांदोबा

हेतरी, आपल्या मुलांनाही त्याने ही गोष्ट सांगितली नाही. टोळीच्या नायकाने ती पोती शोधायची जबाबदारी घेतली होती हे त्याला ठाऊक होते.

रामगुप्तच्या अंदाजानुसार तो नायक घोड्यांचा व्यापारी होऊन त्या गांवात कांही दिवसांनंतर आला, आणि तिथल्या सधन लोकांबद्दल चौकशा करायला लागला.

मुक्त्याच पडलेल्या दरोड्यांनंतर आता कुणाची आर्थिक परिस्थिती सुधारलेली आहे, हे त्याला शोधून काढायचं आहे.

तो चोर त्याच्या घरी रात्री येऊ शकेल अशी रामगुप्तच्या मनात शका होती. मागल्या अंगणावर तो रात्रीच्या अंधारात नीट लक्ष ठेवून होता.

त्याच्या अंदाजाप्रमाणे रात्र झाल्याबरोबर तो दरोडेखोर हळूच अंगणात आला आणि घराच्या मितीलगत चिकटून खाती बसला. घरातली मंडळी जर कांही बोचली तर ते ऐकायला मिळावं, हा त्याचा हेतू होता.

त्याला तिथे लपवलेला पाहून रामगुप्ताने आपल्या मुलांना योजावून मोठ्या आवाजात सांगायला सुरुवात केली, "मुलांनो, परवा मी गवताच्या

गंजोतून कांही पेंड्या ओढून काढीत होतो, तर त्या गवताच्या खाली दोन दामिन्यांची पोती मिळाली."

सोन्ही मुलांनी आपल्याने विचारले, "अस्सं? पण तुम्ही आम्हाला कांही बोलला काते नाही?"

"मुलांनो, अरे ती पोती कुणाची आहेत, हे कळल्याशिवाय मी काय सांगणार? म्हणून मी ती सध्या नीट लपवून ठेवली आहे!" रामगुप्ताने सांगितले.

"कुठे लपवली आहेत?" मुलांनी विचारले. "आपल्या विहिरीत टाकली आहेत" रामगुप्ताने उत्तर दिले.

दरोडेखोरांच्या नायकाता हे ऐकून फारच आनंद झाला. समळीकडे नीज नीज झाल्यानंतर त्याने एक दोरी विहिरीवर्तच्या चाकाला बांधली आणि स्वतःच्या कमरेला दुसरे टोंक बांधले. तो विहिरीत उतारला.

तगेच रामगुप्ताने आपल्या मुलांना खरी गोष्ट सांगितली. तिघांनी ती दोरी कोपट्याने कापली आणि बरवा दगड मासून त्या चौराला ठार मारले. त्याचे प्रेत वर काढून ते शहराच्या शेतात पुरले. त्यानंतर रामगुप्त जन्मघर क्षनिक बनून राहिला.

शांतिपुराची नाही बळकावण्यात बोरसिंह शिवतारीचे निमित्त कन्ने बंडखोरांचा शोध घेण्यासाठी शरणबंद झाले. त्यांच्याका कन्ने पाहू दडपून काढलेले एकदा मुक्त युवकांच्या आदेशावरून ते प्रणवी साधार घेतले. बोरसिंह चकित होतो व त्या तरणाट्यांमधी मुक्तहस्त नक्कल कातो. तितक्यात जगनगरमध्ये त्हाणताना एक शूर्पण्मूर्ती मिळते. हलकेच वस्त्रात त्यातली एक शक्ति बघायला आदेश देतात.

आर्य

अज्ञात राजकुमाराचे रहस्य

मुक्तदेव सरदार बरोबर मित्रता बांधून, त्यांचा एक अंगणाक त्यांच्याजवळ येतो.

महाराज, शांतिपुरातून एक दूत आपल्याला येऊ इच्छितो!

शांतिपुर? बोरसिंहाकडून? त्याला अंत पाठव.

बोरसिंह महाराजांनी आपल्याला नमस्कार सांगितलेले आणि आपली खंडणी देण्याची आज्ञा कन्ने दिली आहे.

खंडणी? ती समजतली नाही!

असली तर काय द्यावे? आम्ही शांतिपुरला कधीही सज्जना दिला नाही. सधनगष्टेनून तुमच्या राजाला आणखी काय हवेय?

आपण जर ती...

आपही शांतिपुरला कांहीच खंडणी देत नव्हती.

आम्हाचे महाराज ब्रह्मतत्त्व की जपनास ही शांतिपुरची जहणोर आहे.

सुखदेव आधवा राज मज्जावपा आनखतात.

ही मूर्ती जपनगरच्या प्रजेची मत्तपत्त आहे. रत्न कुणातली ही देण्याचा मारा अधिकार नाही.

तिच्यावर मर्यादा अधिकार आहे.